

Hur toddlare använder det icke-verbala språket vid konfliktsituationer i Sverige och Schweiz

En jämförelse

How toddlers use nonverbal communication concerning conflict situations in Sweden and Switzerland
A comparison

Fabio Bisso

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Läroprogrammet

Grundnivå/15hp

Handledare: Staffan Löfving

Examinator: Getahun Yacob Abraham

Datum: 2018-08-23

Abstract

The purpose of this study is to explore similarities and differences between preschools in Sweden and Switzerland by focussing on how infants use nonverbal expressions in conflict situations. The target group of 1-2 year old children does not yet have an adequate verbal language and therefore has to communicate nonverbally. Watzlawick's communication theory states that a person cannot *not* communicate; in my study I have mainly employed the five axioms of his theory and observed the so called mirror neurons, which play a key role when humans interact. Conflict theories and conflict resolution strategies are also considered.

The methodological approach employed in this study combines a qualitative fieldwork with a quantitative systematization of data in order to construct a full representation of the differences and similarities that the observations have revealed.

The study shows that there are significant differences in the way children get into conflict situations and how they try to overcome them. In order to clarify why these differences appear, the discussion of the study includes the Swedish pre-school system with its relatively large nursery schools, and also the Swiss education system, where the reference to discipline is more pronounced than in the Swedish education system.

Keywords:

Sweden, Switzerland, non-verbal communication, toddler, body language, conflict, conflict management strategies, mirror neurons, preschool, nursery school, Watzlawick, Argyle and Løkken

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka hur barn använder det icke-verbala språket vid konfliktsituationer samt att göra en jämförelse mellan förskolor i Sverige och Schweiz. Detta för att utforska skillnader och likheter mellan dessa två länder. I centrum för min observation står barn i åldern 1-2 år, då denna grupp ännu inte har utvecklat ett adekvat verbalt språk och därmed behöver kommunicera på ett icke-verbalt sätt. Watzlawicks kommunikationsteori fastslår att en människa inte *inte* kan kommunicera och denna grundsats har störst utrymme i min studie där fokus ligger på hans fem axiom inom kommunikation. Ytterligare tas hänsyn till spegelneuroner vilka spelar en nyckelroll när människor interagerar med varandra, likaså teorier inom konflikthantering.

Den metodologiska ansatsen är en kombination av en kvalitativ fältforskning och kvantitativ systematisering av data.

Studien visar att det föreligger signifikanta skillnader mellan hur barn hamnar i och hanterar konfliktsituationer i dessa två länderna. För att förklara dessa skillnader riktas blicken mot den svenska förskoleverksamheten med relativt stora barngrupper och mot den schweiziska pedagogiken som kan konstateras vara hårdare när det gäller disciplin.

Nyckelord

Sverige, Schweiz, toddlare, icke-verbal kommunikation, kroppsspråket, konflikt, konflikthanteringsstrategier, spegelneuroner, förskolan, barnkrubba, Watzlawick, Argyle och Løkken

Förord

När jag var mellan ett och två år uppstod ofta situationer som varken mina föräldrar eller andras föräldrar kunde förklara. Tyvärr så kommer jag inte ihåg dessa situationer utan berättelserna kommer från min mamma. Jag var ett aggressivt barn som inte kunde hantera när andra barn tog mina leksaker. Så fort ett annat barn försökte ta något ifrån mig gick jag i försvarsställning och slog eller bet det andra barnet. Det är nog inte så konstigt att vissa barn har det här beteendet. Dock kände sig mina föräldrar oftast hjälplösa när det gällde hur de skulle bemöta mig eller hantera dessa situationer. Hur skulle mamma och pappa förklara eller visa mig att mitt beteende inte var acceptabelt på ett sådant sätt att jag kunde förstå vad de menade? Men det som alla vuxna runtomkring mig inte kunde förstå var mitt särskilda beteende mot en pojke. Denna pojke som var i min ålder hade redan från födseln en diagnos – cancer. Som jag fick berättat för mig var han en väldigt försiktigt pojke samt att det syntes att han var svag i kroppen på grund av sin sjukdom. Någonstans djupt inombords måste jag haft en känsla av att han behövde omsorg i form av kärlek. Därför delade jag med mig av mina leksaker till honom, utan att gå i försvarsställning. Jag anser att vi två hade ett icke-verbalt kommunikationssätt, där han kanske med kroppen visade mig: ”Hej jag är svagare än du, men snälla slå mig inte när jag tar dina leksaker”. Därmed kanske jag svarade: ”Ja jag ser dig, du behöver inte vara rädd när du tar mina leksaker, kom bara, vi kan leka med varandra.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstract	I
Sammanfattning	II
Förord	III
1. Inledning	1
2. Syfte	2
2.1 Frågeställning.....	2
3. Forskning- och litteraturgenomgång	3
3.1 Definition av begreppet toddlaren.....	3
3.2 Definition av kommunikation	3
3.3 Typer av kommunikation.....	4
3.4 Sändare och mottagare.....	4
3.5 Uttryck av känslor	5
3.6 Icke-verbal kommunikation hos toddlare.....	5
3.6.1 Ansiktsuttryck och mimik	6
3.6.2 Uttryck med ögonen.....	6
3.6.3 Gester	6
3.6.4 Kroppshållning.....	7
3.6.5 Definition spegelneuroner.....	8
3.7 Konflikt och konflikthantering	9
3.8 Pedagogiskt arbetssätt i den svenska förskolan och den schweiziska förskolan	11
3.8.1 Pedagogiskt arbetssätt i den svenska förskolan.....	11
3.8.1.1 Utformning av barngruppernas storlek	13
3.8.2 Pedagogiskt arbetssätt i den schweiziska barnkrubban.....	13
3.8.2.1 Utformning av barngruppens storlek	15
4. Teoretiskt perspektiv	16
4.1 Watzlawicks fem axiom	16
5. Metodavsnitt	18
5.1 Val och beskrivning av metod.....	18
5.2 Kvalitativ och kvantitativ studie.....	18
5.3 Etiska forskningsprinciper	19
5.4 Genomförande.....	19
5.5 Validitet & Reliabilitet.....	19
6. Resultat och analys	21
6.1 Observations resultat.....	21
6.2 Observations analys	28
7. Diskussion	32
Referenslista	35

1. Inledning

You cannot not communicate because every communication (not just words) is behavior,
and just as you cannot behave, you cannot not communicate
(Watzlawick, Bavelas & Jackson, 2014).

Vad menar Watzlawick, Bavelas och Jackson (2014) med denna mening? För det första låter detta uttalande tämligen ganska meningslöst. Jag vill dock inte förklara denna teori redan här, men vill gärna ta dig med på en resa där jag undersöker närmare hur och varför människor kommunicerar med varandra. Studien riktar sin uppmärksamhet till de yngsta barnen som ännu inte har förmågan att kommunicera via det verbala språket. Detta betyder att förskollärarnas kompetens gällande icke verbal kommunikation behöver förstärkas, då yrket förutsätter ett samarbete med små barn. Därför anser jag det relevant i förskollärarnas arbete med just små barn att kunna förstå Watzlawicks et al. (2014) påstående. Nämligen att de yngsta barnen (jag kommer i fortsättningen använda Gunvor Løkkens begreppet ”toddlar”) ännu inte kan uttrycka sig genom det verbala språket och då skapas en situation där förskollärarna är beroende av sin tolkningsförmåga. Alltså att tolka vad barn gör, berättar eller förklarar med hjälp av sin kropp. Toddler är ett begrepp för barn som är i åldern ett till två år (Løkken, 2008). Att alla människor är unika i sitt sätt att tala och uttrycka sig verbalt är vi nog alla överens om. Men är människor också unika i hur de uttrycker sig i det icke-verbala språket, vare sig det är medvetet eller omedvetet? Det är en omöjlighet att enbart kommunicera verbalt, det vill säga med det talande språket. Vid det verbala kommunikationssättet skickas alltid också kroppsliga icke-verbala budskapen med (Watzlawick et al., 2014).

I mitt arbete vill jag dock förtydliga hur toddler använder sig av det icke-verbala språket vid konflikter när de har vistats på förskolan. Mycket kortfattat är en konflikt enligt Thornberg (2013) en situation där en individ har en vilja, ett behov eller en önskan men att av någon anledning möter individen ett motstånd hos en eller flera andra individer. I vilka situationer det kan uppstå konflikter hos toddler ger Thornberg (2013) dock inga exempel på. Röhle (2006) hävdar däremot att konflikter oftast uppstår i samband med att små barn leker med varandra, eller blir osams om rättigheten att få använda en viss leksak. I min studie ställs toddler som har hamnat i konfliktsituationer i centrum eftersom de dagligen leker med leksaker, antingen för sig själv eller med andra små barn. Baserat på min uppväxt som kan läsas i förordet, så var det mycket energikrävande för mina föräldrar. Därför fokuserar jag i denna studie på konfliktsituationer gällande det icke verbala språket hos toddler. På samma sätt kan det vara mycket energikrävande för förskollärare, som inte har så mycket erfarenhet kring konflikt eller konflikthanteringsstrategier. Huvudfokus i denna studie ligger dock på konfliktsituationer mellan toddler samt hur deras beteenden utvecklar sig i takt med att konflikter uppstår. Att hamna i konflikter vare sig hen vill eller inte, tillhör nog helt enkelt livet och ligger i människans natur hävdar Rosenberg (2016). Studien visar att toddler i Sverige betydligt oftare hamnar i konfliktsituationer i jämförelse med schweiziska toddler. Dock väljer schweiziska toddler däremot allt oftare en våldsam väg för att tvinga igenom sin vilja, sitt behov eller sin önskan. Likaså när det gäller att försvara sig. Därför måste frågan ställas hur detta datamaterial som har insamlats under min observation kan sättas i relation till ett varför? Studien visar att det finns skillnader, men även likheter, i barnens konfliktbeteenden. Dessa kommer jag steg för steg att kunna analysera med hjälp av det insamlade datamaterialet.

2. Syfte

I min uppsats undersöker jag det icke-verbala språket och vilka icke-verbala signaler toddlare använder sig av vid konfliktsituationer i Sverige och Schweiz. Syftet med denna studie handlar om att observera och beskriva barnens sätt att kommunicera via det icke-verbala språket i konflikter. Vägen för att uppnå mitt syfte är att jämföra om det finns skillnader och/eller likheter i hur toddlare använder icke-verbala signaler.

2.1 Frågeställning

- Vilka icke-verbala signaler använder toddlar i konfliktsituationer?

3. Forskning- och litteraturgenomgång

Under detta avsnitt presenterar jag en begreppsförklaring för toddlare. Därefter följer definitioner kring kommunikation samt en systematisk beskrivning av betydande begrepp inom detta område. Dessutom redogör jag för begreppet konflikt, vad det innebär samt olika konflikthanteringsstrategier. Till sist i denna del jämförs den svenska förskolan och den schweiziska barnkrubban utifrån ett pedagogiskt arbetssätt samt hur lagen formar barngruppens storlek. Forskarnas synsätt har hjälpt mig att utveckla mina tankar samt gav mig stöd för att kunna genomföra min studie.

3.1 Definition av begreppet toddlaren

Løkken (2008) använder begreppet toddlare som kommer från det engelska (toddler) och avser barn i ett till två års åldern. Enligt det svenska språket finns det inte ett direkt ord vilket står i motsvarighet till den engelska beteckningen toddler, närmast är dock ordet ”tulta” eller ”den som tultar och går”.

Viktigt i sammanhanget är också att det betecknar en speciell rörelse och ett konkret gångsätt som utpekar det fysiskt särpräglade hos människan i denna ålder. Rent ljudmässigt ansluter sig ordet väl till det svenska språket. (Løkken, 2008, s. 16)

Toddlare lär sig genom lekhandlingar, där observerar de och härmar andra toddlare för att kunna utveckla strategier och rutiner som de kan integrera till egna handlingar. Inom dessa lekhandlingar anpassar sig toddlare till varandra när det gäller att visa samma känslor, en gemensam förståelse samt gemensamma avsikter Løkken (2008).

3.2 Definition av kommunikation

I inledningen av detta examensarbete tog jag Watzlawicks (2017) påstående om kommunikation som exempel och att vi inte *inte* kan kommunicera på grund utav att vi inte heller inte *inte* kan bete oss (Watzlawick et al., 2014). Watzlawick har utarbetat fem axiom för att beskriva vad kommunikation är, dessa kommer jag närmare beskriva under avsnitt 4.1. Begreppet axiom betecknas enligt Nationalencyklopedin (2018) genom ett självklart sant påstående. För min studie och dess syfte där kommunikation intar det största rummet, är det nödvändigt att jag presenterar olika forskare vilka har specialiserat sig inom detta område. För att i diskussionsdelen kunna resonera varför det finns skillnader och/eller likheter med hänsyn till data från observationer.

Argyle (2002) hävdar för att kunna förstå mänskligt socialt beteende, behövs det en medvetenhet om hur de icke-verbala uttrycksätten ser ut och yttrar sig i kommunikation mellan människor. Han kallar dessa icke-verbala uttrycksätt som används för att kommunicera för signaler. Det mest centrala när det kommer till kommunikation kännetecknas av att en människa, i detta fall en sändare, förmedlar ett budskap (en information) till någon annan människa, i detta fall en mottagare. Att kommunicera innebär att information överförs från en sändare till en mottagare för att dela erfarenheter och kunskaper. Varje människa använder dessa kommunikativa signaler för att kunna uttrycka sig (Argyle, 2002). En ömsesidig kommunikationsprocess mellan två eller flera personer kallas för interaktion. Det är betydelsefullt att poängtera att innehållet i ett meddelande kan vara både sant eller inte, men spelar i denna omfattning av själva kommunikationsprocessen ingen roll (Watzlawick, 2017). Att även det icke-verbala samt kroppsspråket ingår i kommunikation har framhävts i inledningen. I det följande avsnitt kommer jag nu beskriva närmare de

undergrupper som finns i detta område, vad dessa innebär samt hur de kommer till uttryck när människor interagerar med varandra. Detta gäller oavsett om det sker genom en verbal eller icke-verbal kommunikationsansats.

3.3 Typer av kommunikation

➤ Verbal kommunikation

Det verbala språket används för att tala med varandra, genom att man sätter ihop ljud för att bilda ett språkligt budskap. Även det som skrivs ner på papper kallas för det verbala språket. Watzlawick (2017) använder istället för verbal kommunikation begreppet digital kommunikation. Digital kommunikation kännetecknar både ord, skrift samt teckenspråket.

➤ Para-verbal kommunikation

Allt mänskligt beteende kan kopplas till det para-verbala kommunikationssättet. Med detta menar Watzlawick (2017) att all verbal kommunikation även innehåller de para-verbala uttryckssätten. Det kan vara uttryckssätt som exempelvis röstvolym för att förstärka sitt meddelande, långsamt eller snabbt språktempo under ett samtal eller korta pauser som utnyttjas för att förstärka en mening. Det kan även vara ett leende eller ett suckande för att förstärka ett uttalande. Likaså kan kroppshållning samt kroppsrörelse förstärker ett budskap.

➤ Icke-verbal kommunikation

Watzlawick et al. (2014) använder begreppet analog kommunikation istället för icke-verbal kommunikation. Kort sagt innebär detta att alla former av kommunikation oavsett om det är verbal, para-verbal eller icke-verbal innehåller analog kommunikation. Här anser jag att det kan vara till nytta att ge ett exempel för att förtydliga vad Watzlawick menar. Tänk dig att du sitter upprörd på ett tåg, som samtidigt är försenat. Fast det som stör dig ännu mera är att personen som sitter bredvid är väldigt pratsam. Istället för att använda direkt kommunikation till personen så bestämmer du dig för att lägga dina armar i kors och lutar dig tillbaka med dina ögon stängda. På så sätt kommunicerar du icke-verbalt till personen bredvid att du inte är tillgänglig för kommunikation. Enligt Argyle (2002) förekommer icke-verbal kommunikation vid följande områden:

- Stöd för språket
- Ersättare för språket
- Uttryck av känslor
- Hur vi uppfattar andra människor
- Upplysning av vår egen person
- I reklam, hos politiska arrangemang och demonstrationer
- Inom konst (där en bild kan säga mer än tusen ord)

3.4 Sändare och mottagare

Jag har redan nämnt att det finns en sändare som överför ett budskap (information) som går vidare till en annan människa, som är mottagare och som kommer att tolka denna information. Argyle (2002) kallar denna sändare för kodare (på engelska encoding) och den som tolkar budskapet för avkodare (på engelska decoding). I denna process är det betydelsefullt att förstå att kodaren kan lämna ett kommunikationsinnehåll. Detta innehåll avkodas först när avkodaren har slagit på sin mottagning. Med detta menas att kommunikationsinnehållet först kommer fram till avkodaren när denna använder sig av sitt lyssnade, seende eller kännande. Om medvetenheten hos avkodaren inte är påslagen så kommer kommunikationsinnehållet

från sändaren inte fram. Budskapet som kodaren har förmedlat betyder inte per automatik att avkodaren också har hört, sett eller förstått.

3.5 Uttryck av känslor

Att uttrycka känslor, var sig de är medvetna eller omedvetna, sker via de icke-verbala signalerna. I varje fall handlar det om en subjektiv erfarenhet, ett kroppsligt tillstånd och om ett mönster av icke-verbala signaler som uttrycks genom ansiktet, rösten eller andra kroppsdelar under kommunikationsprocessen (Argyle, 2002). Det finns olika kroppsdelar vilka antingen enbart för sig själva har förmågan att lämna ett budskap såsom exempelvis ögonbryn. Eller så finns det kroppsdelar som agerar i samband med en annan kroppsdel som exempelvis ett nickande och ett leende för att sända ett budskap.

- Ansikte: mun, ögonbryn, hud, ansiktsrörelser
- Ögon: öppningsbredden, pupillstorlek, längd på en blick
- Gester: handrörelse (genom att hålla sina händer framför sitt ansikte vilket kan exempelvis betyda förvåning, rädsla eller glädje), armrörelse (exempelvis att använda sina armar för att skydda sig), huvudrörelse (exempelvis att nicka för att säga ”ja”/ ”nej”, skaka på huvud för att säga ”nej”)
- Kroppshållning: spänd eller avspänd, upprätt hållning, framåtlutande eller bakåtlutande
- Röstläge: röstvolym, att tala fort, långsamt eller varierande språkrytm

Väsentligt att förstå är att alla dessa signaler kommer till uttryck när människor kommunicerar från ansikte till ansikte, där vi kan observera varandra. Undantaget görs av röstläget, där exempelvis ett telefonsamtal gör det möjligt att uttrycka olika känslor som glädje, sorg eller förvåning. Sammanfattningsvis har jag konstaterat och förklarat betydelsen av kommunikation. Därmed har en första grund lagts för att i fortsättningen av denna studie kunna analysera datamaterial från observationer. Likaså har relevanta begrepp inom kommunikationsteori används.

3.6 Icke-verbal kommunikation hos toddlare

Som jag beskrivit finns det olika typer av icke-verbala signaler som människor använder medveten eller omedveten under kommunikationsprocessen. Några av dem kommer jag beskriva närmare, med toddlare som utgångspunkt och deras förmåga att utnyttja icke-verbala kommunikationens strategier. Jag anser att det är väsentligt för denna studie att rikta fokus till målgruppen. Närmare sagt att jag definierar toddlarens sätt att kommunicera genom ansiktsuttryck och mimik, uttryck med ögonen samt gester. Dessa underrubriker har bland annat observerats under fältforskningen och det behövs därför en närmare introduktion. Askland och Sataøen (2009) menar att toddlare men framför allt spädbarn inom deras första månader, använder sig enbart av icke-verbal kommunikation. Det tydligaste är nog när ett spädbarn skriker för att antingen signalera hunger eller att någonting inte stämmer. Att barnet är i behov av att bli omhändertaget.

Skrikets signalfunktion är att påkalla mammas och pappas uppmärksamhet. Det är en signal om att något är på gång, barnet vill något. Och mamma och pappa reagerar för att hjälpa eller trösta. (Askland & Sataøen, 2009, s. 128)

Argyle (2002) anser att skrikets signalfunktion kan användas för att avge emotionella ljud eftersom det exempelvis uppkom en viss form av ilska, vrede och rädsla. Men det kan även visa sig i form av lycka och glädje.

3.6.1 Ansiktsuttryck och mimik

Barnet är mycket beroende av en känslomässig respons av sina omsorgspersoner menar Askland och Satøen (2009) som påstår att det mänskliga ansiktet är inkörsporten till samverkan. Därför har framförallt spädbarnet, men även toddlaren, förmågan att förstå vad olika ansiktsuttryck från en annan individ signalerar. Ett leende är en av de centralaste referenspunkterna när det gäller att skapa samspel med toddlaren och för att få kontakt och ge respons. Men även spädbarnet lär sig redan efter cirka tolv veckor hur det genom ett leende kan interagera med andra människor. De hävdar också att när omsorgspersonen av någon anledning slutar kommunicera känslomässigt så upphör barnet med sin aktivitet. Detta på grund utav att det har förmågan att läsa av känslor och sociala signaler i den vuxnas ansikte. Det kan vara en negativ aspekt för det fortsatta livet, eller ännu mera tillspetsat sagt att toddlarens socialisation och anknytningsförmåga till andra människor får stora brister när omsorgspersoner slutar att kommunicera med sitt barn. Ett citat av Askland och Satøen (2009, s. 102) gör det tydligt: ”Den värsta tänkbara situationen är att inte få signaler överhuvudtaget. Att inte bli sedd och inte bli hörd är en ohållbar situation.” Enligt Argyle (2002) används ett leende för att signalera ett lugnande eller vänskap. Han understryker vidare att förmågan till ett leende samt gråt, måste vara nedärvt eftersom att även blinda och döva småbarn kan visa dessa ansiktsuttryck.

3.6.2 Uttryck med ögonen

Spädbarnets förmåga att kunna observera ansiktsuttryck från andra individer är medfödda. Askland och Satøen (2009, s. 92) förklarar: ”Att betrakta varandra signalerar intresse, uppmärksamhet och närhet. Bäst fokus har nyfödda när det undersökande objektet eller människan befinner sig ungefär 20 cm från ögonen.” Men redan vid tremånadsåldern kan barnets synförmåga nästan jämföras med vuxnas förmåga att se. Detta påstår även Brodin och Hylander (1998). Rizzolatti och Sinigaglia (2008) utreder detta fenomen gällande barnets tidigaste synförmåga utifrån följande utgångspunkt: Genom att ögonlinsen ännu inte har utvecklat en normal funktion, behövs det en anpassning när det gäller observationer av objekt i närheten. Med detta menas att barnet har en förmåga att urskilja mellan nära och avlägsna stimulanser. Argyle (2002) är överens om betydelse och vad betraktande innebär, men hävdar dock att uttrycket med ögonen inte kan räknas som en giltig signal, som ett ansiktsuttryck eller en gest kan. Toddleren (och även vuxna) iakttar i första skedet för att få information och inte för att skicka ett budskap. Dock är det väsentligt att individer observerar varandra under en interaktion för att kunna läsa av mimik och gester som sänds genom det icke-verbala kommunikationssättet. När människor exempelvis interagerar i ett telefonsamtal kan det hända att missförstånd sker, då det är svårt att tolka en mening utan ansikte och kroppskommunikation.

3.6.3 Gester

Genom att peka förmedlar toddleren sina intentioner. Detta kan vara genom att peka på mat för att stilla sin hunger. Det kan även vara att peka på en leksak som inte kan nås. Løkken (2008, s. 33) anser att: ”De kroppsliga gesternas meningsfulla värld är ju en värld som ett- och tvååringar redan väl känner till och behärskar.” Hon lyfter dessutom att det egentligen är den första gester som ett barn lär sig för att just uppmärksamma vuxna på att tillfredsställa deras önskemål. Enligt Argyle (2002) används gester som en ytterligare form för att kunna visa

eller förstärka en mening. Beroende på toddlaren's oförmåga att kommunicera verbalt behöver de en arsenal av gester för att meddela sina intentioner, sina behov, sin vilja och sina önsknin'gar till medmänniskor. Dessa kan vara:

Gest	Betydande
Nicka med huvudet	Godkännande
Skaka på huvudet	Förnekande
Klappa händerna	Applåd
Höja sin hand/ sina händer	Var uppmärksam!
Gäspning	Ledan/ trötthet
Vinka med händerna	Kom hit/ hej/ hej då
Sträcka ut händerna	Ge mig det/ jag vill ha det
Stampa med fötterna	Visa sin motvilja
Slå/ sparka	Visa sin motvilja/ försvara sig
Ta tag i ett föremål	"Jag vill ha den"/ "den är min"
Armar framför sin kropp	Skydda sig

3.6.4 Kroppshållning

Hur toddlare använder sin kropp för att kommunicera och ge uttryck till sina budskap är en rubrik vilket behöver ses i relation till mimik och gester. De tydligaste kroppshållningarna vilka togs med i observationen, var att agera med en spänd eller avspänd kropp, dessutom visa eller utgöra en handling genom ett framåtlutande eller bakåtlutande. Enbart för sig själv har en viss kroppshållning inte en så stor betydelse. Jag kan ge ett eget exempel här för att förklara vad jag menar. Tänk dig en huvudlöskropp som sträcker sin arm i luften, skulle det kanske betyda att hen är lycklig att se dig och hälsar? Eller betyder gesten med armen kanske "stopp" som ett tecken för fara? I samband med en viss mimik kan kroppshållningens betydelse förändras. Kroppshållningen är enligt Argyle (2002) en viktig del för att förmedla sina intentioner och på så sätt sammankoppla dessa med ett emotionellt tillstånd. Argyle (2002) påstår att en spänd kropp i samband med ett framåtlutande i konfliktsituationer kan innebära att individen har hamnat i ett aggressivt tillstånd. Detta betyder dock inte att en viss form av våld behöver bli en påföljd. Ibland kan denna form av aggressiva uttryck i kombination med en framåtlutad kropp och en arg mimik vara tillräckligt för att den andra individen förstår och därför drar sig undan eller ur en konflikt. Ett bakåtlutande kan däremot betyda att människan känner en viss fara, obehag eller ångest, men inte än har valt att dra sig ur situationen. Ytterligare lyfter Argyle (2002) att en avspänd kropp oftast intas när individen känner sig lugn och inte är påverkad på något sätt. Sammanfattningsvis tar jag först upp Askland och Satøen samt även Argyles påstående om människans leende. För min studie var det intressant att observera om toddlare under eller efter konfliktsituationen använder ett leende. Som Argyle (2002) hävdar skulle toddlaren använda leendet för att lugna ner situationen eller visa vänskapstecken till andra. Jag ställde mig dock kritiskt gentemot att kunna observera toddlare vilka använt ett leende för att lugna ner konfliktpartnern. När det gäller Rizzolatti och Sinigaglia (2008) utsagor att barn under tre månader kan observera objekt vilka befinner sig ungefär 20 cm från ögonen, behöver jag medge att jag inte kunde ta med det i studiens omfång. Dock anser jag denna information som en väsentlig del att ha kunskap om. Däremot var det intressant att observera om toddlare verkligen iakttar varandra i konfliktsituationer som Argyle (2002) hävdar. Ytterligare även hur toddlare uttryckte sig genom gester. Hur många av dessa jag skulle observera i samband med konfliktsituationer. Hur toddlare har använt sina kroppar i konflikter var väsentligt att observera, för att kunna dra slutsatser om det finns ett samband mellan kroppshållning, mimik och gester.

3.6.5 Definition spegelneuroner

Varför närmar jag mig nu det relativt komplicerade neurologiska området? För att människor, oavsett ålder, kan avläsa sina medmänniskors gester och mimik genom att betrakta andras ansikte och på så sätt identifiera känslotillstånd. Nu kommer jag ge en definition av spegelneuroner för att sedan introducera diskussionen om varför jag anser att detta ämne kan vara betydelsefullt för förskollära yrket.

Spegelneuroner är speciella nervceller i den mänskliga hjärnan som är ett resonanssystem, vilket gör att en individ kan känna igen andras känslor och stämningar hävdar Rizzolatti och Sinigaglia (2008). Det som är unikt med dessa nervceller är att de redan utlöser en signal enbart när en handling observeras. Dessa nervceller reagerar på samma sätt som om individen själv hade utfört den handlingen som observeras. Det betyder exempelvis att om en människa ler, utlöser spegelneuroner samma aktivitetsmönster i hjärnan hos den individen som iakttar leendet, som om den själv hade lett. Det kan vara att den iakttagande individen faktiskt också börjar le, men att börja le eller inte handlar mer om i vilket stämning och känslotillstånd individen befinner sig. Spegelneuroner arbetar omedvetet, vilket betyder att det inte är möjligt att kontrollera eller styra denna process. Hjärnan tolkar ansiktsuttryck, mimik och gester som den har fått från en annan människas kroppsuttryck och på så sätt konstruerar hjärnan en spegelbild av det som har observerats. När denna spegelbild har konstruerats börjar spegelneuroner ge motsvarande känslor, det kan vara sorg, rädsla, ilska, glädje, med mera som gör att den observerade människa blir som smittad av dessa emotioner (Rizzolatti & Sinigaglia, 2008). I jämförelse till toddlaren har vuxna en förmåga att kritiskt tolka situationer och beteende samt analysera andra människor, för att slutligen bestämma sig med vilken interaktionsform hen bemöter kommunikationspartnern. Toddleren däremot har inte än denna kritiska tolkningsförmåga och behöver utveckla och förbättra denna genom observation och imitation av andra människor, både vuxna och barn. Løkken (2008) har antagligen omedvetet observerat spegelneuroner då hon konstaterade att toddlaren utför gemensamma lekhandlingar. Løkken (2008, s. 21) påstår: ”Att lekhandlingar så småningom utvecklas till rutiner visar att barnen sinsemellan har gemensamma känslor, gemensam förståelse och gemensamma avsikter. Barnen anpassar sig till varandras handlingar.” Detta förklarar varför toddlaren, på grund av spegelneuroner, lär sig färdigheter och beteende genom observation och imitation, oavsett om dessa färdigheter och beteende är positiva eller negativa. Därför behöver framförallt toddlaren, men även vuxna, förebilder i sitt liv för att kunna utveckla beteendemönster som hjälper att expandera sina kunskaper. Signifikant är att dessa förebilder behöver vara reala och levande samt autentiska. Att observera exempelvis skådespelare på tv kan fungera som förebilder. Eftersom spegelneuroner kräver en existerande och individuell beteendemässig interaktion med människor är det också möjligt att lära sig spela exempelvis gitarr via Youtube. Rizzolatti och Sinigaglia (2008) hävdar att individen kan utföra en imitation av en observerad handling. Detta kräver dock mer än att bara spegelneuroner aktiveras under observationsprocessen. För att kunna lära sig genom imitation krävs det även att individens sensoriska och motoriska färdigheter samspelar för att kunna utföra eller lära sig nya handlingar. Väsentligt att förstå i detta sammanhang är att imitationsförmågan kräver ett system som kontrollerar spegelneuroner. Rizzolatti och Sinigaglia (2008) menar att detta system omedelbart efter observationen avgör om individen ska imitera denna handling eller inte. Utan detta system skulle det betyda att individen direkt efter observationen på någons motoriska handling behöver imitera och på så sätt utföra samma handling.

Sammanfattningsvis till begreppet spegelneuroner kan jag göra en koppling till förskolan. Enligt Skolverket (2016, s. 8) har förskollärare bland annat till uppdrag att: ”Förskolan ska

sträva efter att varje barn utvecklar förmågan att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra.” Som det kan läsas ovanför behöver toddlare förebilder i sitt liv för att kunna lära sig och utveckla beteendemönster. Genom att förskollärarna också kan anses som förebilder för toddlare är det följaktligen väsentlig att ha kunskap om spegelneuroner, eftersom att barnen kommer avläsa intentioner hos förskollärarna. Även om spegelneuroner arbetar omedvetna, behöver förskolläraren på ett medveten och empatiskt sätt kommunicera med toddlaren, visa hänsyn och respekt samt se varje enskild varelse i verksamheten som en värdefull individ.

3.7 Konflikt och konflikthantering

I detta avsnitt definieras begreppet konflikt och vad det innebär när människor hamnar i konflikter, för att sedan kunna introducera diskussionen om hur det kan vara möjligt att lösa konflikter med hjälp av konflikthanteringsstrategier. Eftersom studien avser toddlare kommer jag följaktligen enbart använda mig av väsentliga begrepp beträffande min målgrupp. När toddlare hamnar i konflikter blir deras känslor oftast synliga i form av gråtande som kan vara tecken på att toddlaren är ledsen eller rädd. Jag är dock medveten om att det kan finnas toddlare som har hamnat i en konflikt men som håller tillbaka sina känslor och på så sätt förblir dessa osynliga för motståndaren eller förskolläraren. I min studie har det enbart observerats synliga samt relevanta uttryck så som gråt, ledsamhet och att vara rädd.

Begreppet konflikt är ett mångfacetterat och komplicerat begrepp, menar Thornberg (2013). Generellt kan en konflikt dock definieras som ett tillstånd av motsättning eller sammandrabbning, vidare även ett tillstånd av oförenliga beteenden eller mål. Dessutom kallas det för en konflikt när det existerar exempelvis oförenligheter i synsätt, handlingspremissor eller målsättningar inom eller mellan individer och grupper. Nilsson och Waldemarson (2007) hävdar att det finns konflikter vilka äger rum inom människan själv som kallas för kognitiva och känslomässiga konflikter. En kognitiv konflikt yttrar sig när en människa upplever en motsättning inom ramen för sina önskemål, rollfördelning eller position och då dessa i någon form inte blir tillfredsställda. I de mellanmänskliga konflikter finns det följande kategorier som sakkonflikter, intressekonflikter, värderingskonflikter samt relationskonflikter eller känslokonflikter. Nilsson och Waldemarson (2007) lyfter dessutom de känslomässiga konflikter, de yttrar sig när en individ har svårt att förlikas med en annan individ eller stör sig på varandra. Aggression är inte lika med konflikter påstår Thornberg (2013) eftersom en aggressiv handling har till syfte att skada en annan individ, medan en konflikt bland annat är ett tillstånd av motsättning mellan individer. Hos barn finns det oftast ett samband mellan aggression och konflikter, även om andra konflikthanteringsstrategier oftare kommer till uttryck än att skada motståndare. Enligt Thornberg (2013) finns det två begrepp som är väsentliga att ta hänsyn till. Dessa är konstruktiva och destruktiva konflikter. Med konstruktiva konflikter avses att konflikter resulterar i överenskommelser. Då menas det att två eller flera individer kan komma överens om en gynnsam lösning för alla parter. Detta kan även öka förtroende för att lösa framtida konflikter samt att relationen stärks genom en konstruktiv lösning. Med begreppet destruktiv avses däremot att två eller flera individer hamnar i en konflikt som inte kan lösas på ett sätt där alla parter känner sig nöjda. Thornberg (2013) hävdar att en part vinner i detta fall på den andras bekostnad det kan exempelvis skapa känslor av ilska, förbittring eller irritation hos den andra individ som har blivit drabbade. Destruktiva lösningar kan dessutom skapa misstro till mänskligheten och minskar potentialerna att hantera och lösa framtida konflikter på ett konstruktivt sätt. Enligt Nilsson och Waldemarson (2007) är återkoppling en viktig del inom konflikthantering när det gäller en konstruktiv eller destruktiv lösning. Med återkoppling menar de att ge feedback vilket är

den information som skickas från mottagaren och hur hen har tolkat budskapet tillbaks till sändaren. Detta gäller även för toddlare som återkopplar genom det icke-verbala språket. Denna mening kan kopplas till Watzlawick et al. (2014) som påstår att individen inte *inte* kan kommunicera och i samma andetag kan individen inte heller låta bli att ge en återkoppling. Med detta menas att skicka tillbaks ett budskap till sändaren som handlar om hur individen har upplevt det tidigare budskapet. Kommunikationen mellan individer och i detta fall i konfliktsituationer kan ses som en växelverkan mellan att ta emot information, därefter återkoppla och lämna ett nytt budskap.

Rosenberg (2016) har forskat mycket om ämnet konflikter och vilka strategier människor behöver använda för att kunna komma överens. Han anser att det måste vara möjligt att lösa varje konflikt på ett konstruktivt sätt. När människor har hamnat i en konflikt finns det följande två vägar att välja för att hantera situationen. Den ena vägen är att destruktivt kritisera den andra och tala om för den vad som inte stämmer med hans/hennes ståndpunkt. Detta kommer sannolikt inte att leda till en överenskommelse. Den andra vägen ökar däremot möjligheten att komma överens. Genom att empatiskt beskriva för den andra vilka känslor som uppstod av konflikten kan man tydliggöra vad han/hon behöver för att lösa konflikten (Rosenberg, 2016).

Att konflikter är ett vanligt förekommande fenomen i mellanmännsliga relationer lyfter både Thornberg (2013) och Nilsson och Waldemarson (2007). I dagliga möten och interaktioner med människor kan det uppstå situationer där individen behöver ta ställning till sina intressen, behov, mål och önskemål. Det gäller för både våra egna, andras och gemensamma ställningstaganden. På så sätt är det inte märkvärdigt att friktioner och motsättningar inträffar. Thornberg (2013) hävdar att konflikter mellan jämnåriga är sociala situationer som har stor betydelse för det fortsatta livet, hur den sociala kompetensen formas samt utvecklas och är därför en nödvändighet under uppväxten.

Vuxna människor kan med hjälp av det verbala språket kommunicera sig igenom konflikter. Men hur ser det ut för toddlare som inte än har förmågan att kommunicera verbalt? Eftersom små barn ännu inte har det verbala språket är de i behov av att kommunicera via sin kropp, gester, att peka samt olika ansiktsuttryck menar Pramling (2008). Dessutom påstår Pramling (2008, s. 34) att: ”Småbarn tar tag i, slår, bits och knuffas. Detta är beteende som man måste räkna med hos små barn som just börjat lära sig komplexiteten i socialt samspel.” Hon lyfter också att dessa incidenter uppstår i utvecklingsprocessen och att pedagoger som arbetar med barn kan använda dessa situationer till inlärningsstillfällen. Även Röthle (2006) konstaterar att i konfliktsituationer kan det förekomma att små barn knuffar eller nyper motståndare. På samma sätt som Pramling (2008) anser likaså Röthle (2006) att det är väsentligt för små barn att genom dessa konfliktsituationer lära sig sociala normer och regler.

Men att möta varje barn på förskolan utifrån hens beteende är nog en av pedagogernas största utmaningar. Läroplanen för förskolan Lpfö 98/16 (Skolverket, 2016) poängterar relevansen att lära barnen att kunna lösa konflikten och att det är bland annat förskollärarnas uppdrag att ge barnen verktyg till konstruktiv konflikthantering. Nedan följer därför två exempel av Läroplanens strävandemål:

Arbetslaget ska stimulera barnens samspel och hjälpa de att bearbeta konflikter samt reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra. (Skolverket, 2016, s. 9)

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler. (Skolverket, 2016, s. 9)

Som det kan läsas i dessa två citat har förskollärare bland annat kravet på sig att stimulera barns utveckling för att kunna lära sig hantera och bearbeta konflikter. Tyvärr finns det inte ett universellt konflikthanteringssystem som skulle passa alla konflikter. Utan konflikter är situationsbundna och alltid olika. Barn behöver utvecklas på att hantera och bearbeta konflikter, detta är en mångfacetterad uppgift som kräver energi och tålamod av förskollärarna menar Thornberg (2013). Under själva utvecklingsprocessen kommer barnen inte enbart lära sig hantera konflikter utan mycket mer hävdar Thornberg (2013). Barnen lär sig att möta andra människor med respekt, bemöta människor som är i behov av att bli lyssnade på med en jämlikhet samt att i konflikter kunna överväga alla inblandade individernas behov, intresse och mål. Som konflikthanterare är det betydelsefullt att pedagogen funderar över sin egen roll lyfter Nilsson och Waldemarson (2017). Att leda, stödja och hjälpa människor som är utsatta för stress (som exempelvis vid konfliktsituationer) innebär att den som innehar en professionell roll ställer sig själv till andras förfogande och hjälper dem att finna vägar ut ur sina svårigheter. Som konflikthanterare handlar det om att inta ett förhållningssätt på etisk grund, som kännetecknas av respekt för andras integritet och lika värde. Att människor möter varandra som individer och att ingen görs till objekt för den andres behov eller maktuttryck (Nilsson & Waldemarson, 2017).

Nu har jag belyst definitionen konflikt, hur en konflikt kan uppstå samt förklarar konfliktlösningsstrategier och därmed lagt grunden för mitt vidare arbete. Denna konfliktdefinition är väsentlig eftersom min studie har toddlare som utgångspunkt, vilka enligt Pramling (2008) hamnar emellanåt i konfliktsituationer. Eftersom toddlare ännu inte har det verbala språket ställde jag mig kritiskt till att kunna observera konstruktiva konfliktlösningar. Hur toddlare däremot själva har uppfattat att det var en konstruktiv eller destruktiv lösningsansats kan jag i denna utformning av studien inte ge svar på. Däremot var det intressant att observera Thornbergs (2013) antagande om sambandet mellan toddlare vilka visade ett aggressivt beteende och hamnade i konflikter, samt hur konflikthanteringsstrategier yttrade sig. En kort koppling kan återigen ges till effekten av spegelneuronerna i samband med konfliktlösningsstrategier och förskollärarnas uppdrag med hänvisning till Skolverket (2016). För att kunna hjälpa barn att bearbeta konflikter samt respektera varandra, anser jag det viktigt att förskolläraren är medveten om sitt eget uppförande och förhållningssätt. Det betyder att förskolläraren inte kommer kunna bistå till att ge en konstruktiv lösning om de själva uppvisar en destruktiv attityd.

3.8 Pedagogiskt arbetssätt i den svenska förskolan och den schweiziska förskolan

I detta avsnitt redogör jag utifrån vilket synsätt och vilken metod förskollärarna på den svenska förskola och den schweiziska barnkrubban arbetar utifrån. Vad detta pedagogiska arbetssätt innebär och hur förskollärarna och pedagoger tillsammans i arbetslaget strävar efter att uppnå denna valda metod som anses främja barns lärande och utveckling bäst, i samband med att följa regler och normer. Det pedagogiska arbetssättet behöver lyftas för att sedan kunna introducera diskussionen om varför det fanns likheter och skillnader i toddlarnas konfliktbeteende och hur dessa yttrade sig.

3.8.1 Pedagogiskt arbetssätt i den svenska förskolan

Förskolan arbetar sedan 2 år med ett arbetssätt som kallas för *lågaffektivt bemötande*. Ett arbetssätt som framförallt i konflikter mellan barn och förskollärarna kommer till användning.

Det väsentligaste för att kunna arbeta utifrån denna metod är att ha kunskap om att i en konfliktsituation är det aldrig barnet som gör fel eller barnet som är problemet. Det kan vara att kraven från förskolläraren som ställdes på barnet var för höga eller att barnets förmåga i denna situation inte var tillräckligt moget för att följa direktiven eller normerna.

Om ett barn uppför sig är det för att hen kan. Om ett barn däremot inte uppför sig är det för hen inte kan, och då måste omgivningen börja se vilka krav och förväntningar man kan ställa på det här barnets förmågor. (Elvén & Edfelt, 2017, s. 18)

Med *omgivningen* i citatet ovan hänvisar Elvén och Edfelt (2017) till förskollärarna som behöver analysera barns beteende utifrån ett större sammanhang, med detta menas att försöka förstå varför ett barn inte kunde uppföra sig samt att skapa förutsättningar för att barnet inte ska hamna i en liknande situation igen. På ett likadant sätt konstaterar Pramling (2008) vikten av att förstå barnets problem. Om förskolläraren inte förstår barnets problem är det mycket svårt att ge hjälp och stöd för att barnet självt ska lösa problemet. För att analysera barns beteende utifrån ett större sammanhang använder Specialpedagogiska skolmyndigheten (2016) den så kallade *isbergprincipen*. Barnets agerande eller känsloutbrott i en konflikt är i denna princip det som blir synligt för förskolläraren under observationsfasen innan hen ingriper i situationen, närmare sagt den övre delen av isberget. Genom ett arbetssätt där förskolläraren väljer att agera utifrån den övre delen av isberget för att lösa konflikten kan det uppstå en maktkamp. En maktkamp bör undvikas då den inte bidrar till en konstruktiv konfliktlösning som vanligen innebär att förskolläraren vill hålla fast vid sin syn av normer och värderingar samt att hen kräver att barnet måste följa direktiven. För att åstadkomma en konstruktiv problemlösning och hjälpa barnet att komma ur konfliktsituationen samt lugna ner sig, är det nödvändigt att arbeta utifrån ett professionellt förhållningssätt. Att se över och agera med hänsyn till det som utlöste konflikten, alltså den delen av isberget som är osynligt. Samtidigt behöver förskolläraren reflektera över att om barnet hade kunnat göra på ett annat sätt så hade hen också gjort det hävdar Specialpedagogiska Skolmyndigheten (2016). Förskollärarna kan inte kräva av barnet att det ska förstå när det bryter mot regler. Genom att de inte kan lösa konflikten själva är det förskollärarens ansvar att hitta en gemensam väg ur situationen. Det kan vara svårt för barn att ha förståelse för regler som finns på förskolan samt att följa dessa påstår även Elvén och Edfelt (2017). De skiljer på begripliga och obegripliga regler som även vuxna människor, precis som barn, bryter när det sker en bedömning att reglerna inte behöver följas. Ett bra exempel som tydliggör är reglerna som finns i trafiken. Ett rött ljus vid ett övergångsställe betyder stopp och först vid grönt ljus är det tillåtet att gå över gatan. Men så vida inget fordon är i närheten, hur många skulle då invänta det gröna ljuset? På exakt samma sätt följer barn de regler som de begriper och bryter mot dessa som är obegripliga. Enligt Elvén och Edfelt (2017) begriper barn inte i samma höga utsträckning som vuxna människor gör och bryter därför generellt mer mot regler. Lågaffektivt bemötande handlar också om hur förskollärare svarar genom ett positivt eller negativt uttryckssätt i situationer där barn har hamnat i en situation som kräver ingripande. Dock inte enbart i situationer där det krävs ett ingripande utan ett allmänt förhållningssätt där förskollärare stödjer barns utveckling genom att ge positiva svar. Detta arbetssätt bygger på en forskning vilken gjordes av Van Duijvenvoorde, Zanolie, Rombouts, Raijmakers och Crone (2008). Teorin som studien samt slutsatsen bygger på visade att barn under elva år inte lär sig när de misslyckas utan lär sig när de lyckas. Efter femton års ålder lär sig barn genom att misslyckas. I åldern elva till femton år visade det sig att barn lär sig i en variation av att lyckas eller att misslyckas vilket tillräknas att barn utvecklas i olika takter. För att bemöta barn på ett positivt sätt krävs det uppmuntrande meningar och inte tillrättavisningar då dessa inte har någon effekt. Istället behöver förskollärarna berätta för barnet hur det kan göras nästa gång för att

lyckas samt att låta barnet veta när hen har lyckats genom uppmärksammande eller att ge beröm hävdar Van Duijvenvoorde et al. (2008).

Enligt två förskollärare (1 & 2) vilka arbetar på den förskola där studien har genomförts, krävs det ett arbetslag där alla har kunskap om lågaffektivt bemötande och hur förskollärarna behöver agera i situationer där barn har hamnat i konflikter. Det är inte alltid enkelt att agera på ett sätt som utvecklar barnet, men med hjälp av ett eget reflekterande samt återkommande samtal i arbetslaget anses det att barngrupperna har ett lugnare förhållningssätt, jämfört med tidigare år utan ett lågaffektivt bemötande som arbetssätt. Arbetslaget är överens om att det krävs ett förebyggande arbete, med det menas att anpassa de krav som ställs på barnen på ett sätt som kan uppnås samt att även förenkla i de dagliga rutinsituationer som exempelvis påklädningssituationer, matsituationer eller samlingstillfällen. I ett förebyggande arbete ingår även att vara mycket positiv i sina meningar för att höja barnens status och självkänsla. Att det uppstår konflikter menar förskollärare 1 är inget som vi kan undvika i det dagliga arbetet med barnen, men det krävs alltid ett avvägande om det är värt att hålla fast vid sina krav eller hjälpa barnet att komma ur situationen igen, det är en enorm skillnad. Det handlar om att vara lyhörd och skapa förutsättningar för att barnet och förskolläraren kan bevara sin energi för resten av dagen, istället för att förlora energin i en konflikt som skulle kunnat undvikas. Ibland är det mer gynnsamt att backa, så att en annan förskollärare kan ta över situationen eller att barnet får bestämma tillvägagångssättet för att lugna ner sig igen. Därför är det väsentligt att det finns ett arbetslag som har kunskap om hur konflikter på ett konstruktivt sätt kan lösas. Förskollärare 2 avslutade samtalet med vikten av kroppsspråket samt att det krävs ett medvetet förhållningssätt att arbeta med sin kropp i konfliktsituationer. Istället för att ställa sig upp och höja rösten samtalar förskollärarna i barns nivå med en lugn röst som hjälper att lösa situationen på ett sätt där barnet kan känna sig som ett likvärdig individ med samma rättigheter.

3.8.1.1 Utformning av barngruppernas storlek

Genom att minska barngruppernas storlek förväntar sig Skolverket (2018) att atmosfären på förskolan blir lugnare för både barn och pedagoger. De senaste åren har barngruppen för de yngre barnen i åldern 1-3 år minskat, dock har Skolverkets riktmärke inte än uppnått målsättningarna vilket ligger på 6-12 barn per grupp.

Det är glädjande att barngrupperna blivit mindre. Detta eftersom vi vet att stora barngrupper medför många relationer för barnen att förhålla sig till. Men trots de förbättrande siffrorna så är vi medvetna om att det är en svår situation med stora barngrupper på många håll runt om i landet, säger Magdalena Karlsson, undervisningsråd på Skolverket. (Karlsson, 2018, s. 1)

Enligt Skolverket (2018) ligger antalet närvarande barn vid 12,4 barn per grupp. I kommunen där min studie genomfördes låg antalet barn i åldersgruppen 1-3 år vid 14,9 barn per grupp. Detta stämmer överens med förskollärare 1 som konstaterar att verksamheten har i genomsnitt 13-15 barn per dag i barngruppen. Vilka effekter antalet konflikter i relation till stora barngrupper har kommer jag i diskussionsdelen kritiskt analysera.

3.8.2 Pedagogiskt arbetssätt i den schweiziska barnkrubban

För det första så behöver det klargöras att inom de schweiziska barnkrubborna finns det inte ett allmän giltigt styrdokument som i den svenska förskolan. Pedagogerna har alltså på så sätt inte kravet på sig att arbeta utifrån vissa strävandemål eller ansvarsområden vilka finns i Läroplanen (Skolverket, 2016). Dock har barnkrubbor kravet på sig att skriva ett pedagogiskt

koncept där det förklaras hur arbetet med barnen genomförs samt vika mål pedagoger i samarbete med barnen och även vårdnadshavarna vill uppnå. De mål som barnkrubban i min studie använder sig av förklaras kortfattat av barnkrubbans chef. Arbetslaget anpassar miljöer utifrån barnens behov och lust att lära. Samtidigt utvecklas även ett nära samarbete med närvarande pedagoger som ser och hör barnen och erbjuder en väl genomtänkt och varierad dagsrytm. Inom de dagliga samtalen främjar, utvecklar och upplever barnen tillsammans med pedagogerna det schweiziskatyska språket. När det gäller normer och värderingar samt hur dessa förmedlas av pedagogerna, är målsättningarna att barnet utvecklar sin identitet och självständighet, likaså att fungera enskilt och i grupp. Pedagoger anser det som väsentligt att bygga upp trygga och varaktiga förhållanden med barnen för att kunna ge stöd och ser varje barn som en individ med en egen personlighet. Barnkrubban uppmärksammar hälsa och förebyggande åtgärder vilket vidare förklarar hur pedagogerna arbetar kring likabehandling, diskriminering och kränkande behandling. Återkommande möten i arbetslaget utnyttjas för reflektion angående det personliga arbetet, tänkandet, pedagogiken, enskilda barnet och barngruppen men även för att lyfta idéer och kritik kring det nuvarande arbetssättet. För alla vårdnadshavarna finns det möjlighet att komma med förslag, kritik, eller idéer hur verksamheten kan utvecklas och förbättras. Dessa synsätt diskuteras i arbetslaget för att eventuellt göra en anpassning. Pedagogerna arbetar också med att lyfta olika kulturer. Dels för att barn kan känna sig delaktiga i sin egen kultur och att även uppmärksamma och ge möjlighet för att utveckla respekt för andras kulturer. Arbetslaget har däremot inget speciellt pedagogiskt arbetssätt som den svenska förskolan utgår ifrån när det gäller exempelvis det lågaffektiva bemötandet. Det betyder dock inte att ett gemensamt strävande inte finns när det gäller bemötandet angående regler och värderingar som existerar i krubban. Dessa regler och värderingar som pedagogerna tar hänsyn till är de som anses tillhöra ett bra uppfostrande samt att barnen lär sig ett positivt beteende när det gäller socialisation, hävdar barnkrubbans chef. Ibland kan det vara strikta tillsägelser till barnen, detta kan bland annat bero på hur pedagogen i fråga värderar regler och normer. Pedagog 1 som arbetar på barnkrubban menar att sällan och undantagsvis kan det till och med förekomma en viss bestraffning där barnet i fråga exempelvis behöver sitta ensam under en stund och få en annan sysselsättning. Oftast i samband med att barnet i fråga inte lyssnar på pedagogernas direktiv eller skadar ett annat barn. Men pedagog 1 konstaterar även att denna form av bestraffning inte sker på ett elakt eller otrevligt sätt. Arbetslaget är dock medvetet om vikten av att ta upp samtalet med barnet om vad som har hänt och varför hen behövde sitta ensam under stunden. Barnet ges på så sätt möjlighet till reflektion samt tid för att berätta hur och varför det uppkom en brytning av reglerna. Pedagogerna ger förslag på hur reglerna ska följas utifall att det skulle uppstå en liknande situation igen. Pedagog 1 och 2 är överens om att ibland krävs det enbart tillsägelser för att barnen ska lyssna och följa utan att pedagogerna behöver förklara sig. När det exempelvis gäller barnens säkerhet under en promenad, eller när de sitter tillsammans i en samlingsituation och barnen behöver lyssna på pedagogen. När jag jämför detta arbetssätt med det lågaffektiva bemötandet och isbergprincipen kan jag se att pedagogerna agerar utifrån den övre delen från isberget. Med detta menas att barn blir bemött utifrån vad som har hänt eller hur pedagogen har tolkat situationen som blev synlig. Arbetslaget försöker alltså inte se utgångspunkten och varför ett felaktigt beteende har uppstått. Inte heller hur en situationsförändring eventuellt skulle gynnas för barn, så att hen har lättare att följa reglerna eller direktiven. Nästan likadant ser det ut när barn hamnar i konfliktsituationer. Då efterfrågas sällan vad barnen vill eller hur de tänker sig att lösa konflikten. Det eventuella problemet och personalens förhållningssätt är att barnet blir bedömt utifrån den övre delen av isbergprincipen och inte får chansen att förklara varför situationen har uppstått. När det gäller konfliktsituationer mellan barn och pedagoger så är det tydligt att barn behöver lyssna och följa direktiven som ställs av pedagogerna. De anser att detta förhållningssätt främjar barns

lärande och utveckling inom en positiv socialiseringsprocess så att barn lär sig hur de behöver bete sig.

3.8.2.1 Utformning av barngruppens storlek

Det schweiziska barnkrubbesystemet ser annorlunda ut gällande åldern som ett barn måste ha för att få tillträdesrätt att börja på barnkrubban. Även barngrupperna utformas på ett annat sätt än hos den svenska förskolan. I det följande kommer jag ge en kort översikt hur barngruppen byggs upp.

Verband Kindertagesstätten der Schweiz, på det svenska språket: Den schweiziska barnomsorgsföreningen, är ett kompetenscenter för familje- och skoltilläggsomsorg (min översättning). Denna barnomsorgsförening kan jämföras med Skolverket.

Verband Kindertagesstätten der Schweiz KiTaS (2008) slår fast att barnkrubban får ta emot spädbarn vid tidigast 3 månaders ålder. De yngsta barnen under 18 månader räknas som 1.5 barn. Detta beror på att deras omsorg och uppmärksamhet anses kräva en högre intensitet. Barn äldre än 18 månader upp till 4 år räknas däremot med faktorn 1 barn per plats. Är barn under 18 månader får det högst vara två barn i barngruppen. Undantaget inom utformning av småbarnsavdelning görs dock på följande sätt: Med lämpliga, rumsliga förutsättningar och gynnsam personaltäthet är det tillåtet att omhänderta 6 nuvarande barn upp till 18 månader samtidigt. Riktmärket för en blandad åldersgrupp ligger vid 10-12 barn per grupp (Verband Kindertagesstätten der Schweiz KiTaS, 2008). Även denna utformning av barngruppens storlek stämmer överens med barnkrubban där jag har genomfört min studie. Barnkrubbans chef hävdar att verksamheten har en barngrupp med 11 barn, där genomsnittet är 6-7 toddlare per dag. Vilka effekter antalet konflikter i relation till mindre barngrupper har kommer jag i diskussionsdelen kritiskt att analysera.

Sammanfattningsvis vill jag medge att jag varken värderar den svenska eller det schweiziska förhållningssättet utifrån en positiv eller negativ synvinkel. Målet var att synliggöra förskolläraernas och pedagogernas arbetssätt, förhållningssättet, hur arbetet med barnen utspelar sig i det dagliga arbetet samt utformning av barngruppen. Denna information rapporterades med hjälp av forskare, styrdokument och personliga samtal inom verksamheterna. Hur relationen och effekten mellan det svenska lågaffektiva bemötandet och den mera stringenta pedagogiken i Schweiz formar toddlaren redogör jag för i diskussionsavsnittet.

4. Teoretiskt perspektiv

Att använda sig av ett teoretiskt perspektiv i sin studie innebär att undersöka ett fenomen utifrån en speciell synvinkel. Det valda perspektivet kan anses vara ens egna glasögon som används för att observera samt genomföra sin studie (Christoffersen & Johannessen, 2018).

4.1 Watzlawicks fem axiom

Begreppet axiom innebär och kännetecknas genom att ett påstående är självklart och att sanningshalten i detta påstående inte kan betvivlas, utan gäller som en grundsanning. Watzlawicks teori om kommunikation baseras på fem axiom som är grundsatserna till hans forskning. Dessa grundsatser finns i all mänsklig kommunikation oavsett om människor kommunicerar på ett verbalt eller icke-verbalt sätt. Watzlawicks (2017) första axiom, vilket är väsentlig för min studie, är att människor inte *inte* kan kommunicera. Detta axiom har jag redan förklarat i avsnitt 3.3 som handlar om icke-verbalt kommunikation. För studien är detta axiom följaktligen betydande då toddlare kommunicerar via det icke-verbala språket i konflikter för att uttrycka sig eller att ge svar.

Det andra axiomet baseras på att varje kommunikation har en innehålls- och relationsaspekt, där relationsaspekten bestämmer över innehållsaspekten. Oavsett med vem en människa kommunicerar, vare sig det är med en bekant eller en främling existerar innehålls- och relationsaspekten alltid hävdar Watzlawick (2017). Innehållsaspekten har till uppgift att förmedla information, data eller fakta, antingen genom verbalt eller icke-verbalt kommunikation. Relationsaspekten däremot ger information om hur den mellanmänniska relationen förstås av mottagaren eftersom sändaren har uttalat sin information. Väsentligt att lägga på minnet är att det inte finns en ren informativ kommunikation utan att varje uttalad mening även innehåller en relationsaspekt. Eftersom en sändare använder mimik, gester och röstläge i ett uttalande tvingas mottagaren till en reaktion vilket visas i hur svaret kommer att utvecklas (Watzlawick, 2017). Detta axiom är av betydelse för min studie då sändaren på något sätt tvingar mottagaren till en reaktion. Det kan vara att sändaren tvingar mottagaren (relationsaspekt) till en viss handling (innehållsaspekt) exempelvis att gå iväg. Hur mottagaren däremot agerar handlar om hur innehållsaspekten har uttryckts av sändaren.

Det tredje axiomet grundar sig i att kommunikation alltid är orsak och effekt. Watzlawick (2017) använder detta axiom för att visa hur sändaren och mottagaren påverkar varandra i kommunikationsprocessen. I detta axiom analyseras den grundläggande egenskapen av interaktionen som sker i kommunikationsprocessen. Varje deltagare i en interaktion formar medvetet eller omedvetet strukturen i relationen. Watzlawick (2017) hävdar att varje händelse utformas genom *stimulans*, *reaktion* och *förstärkning*. En växelverkan som kan förklaras genom att ett visst beteende från *A* blir till en stimulans, en följd av ett visst beteende från *B* och därmed följs av ett visst beteende från *A*. Dock är *A*'s beteende också en reaktion eftersom den är inbäddade i *B*'s beteendeform. Till och med är *A*'s beteende även en förstärkning då den följs av ett beteende från *B*. Följaktligen blir varje stimulans en följdreaktion och denna reaktion kallar Watzlawick (2017) för beteendeskedja. För min studie var detta axiom av betydelse eftersom undersökningen bland annat hade som utgångspunkt hur toddlare använder sig av stimulans, reaktion samt förstärkning genom att icke-verbalt integrera med varandra. Det kan exempelvis vara att en toddlare (*A*) blir arg på toddlaren (*B*) samt vilken beteendeform toddlaren (*B*) använder för att eventuellt komma fram till en konfliktlösning.

Watzlawick (2017) förklarar att det fjärde axiomet har sin utgångspunkt i att mänsklig kommunikation använder sig av analoga och digitala modaliteter. Jag berörde begreppen digitalt och analogt kort under avsnitt 3.3, men kommer här att redogöra på ett djupare sätt. Inom kommunikation finns det två olika sätt för att beteckna ett objekt. Med begreppet modalitet menas med vilken form kommunikation överförs. Digital kommunikation innehåller verbala ord, det som skrivs samt även teckenspråk. Denna modalitet har som utgångspunkt att människor har betecknat och betecknar objekt med ett namn, men detta namn har ingenting att göra med själva objektet. Det finns exempelvis ingen tvingande mening varför dessa fyra bokstäver *l, e, j, o, n* i denna bokstavsordning skulle beskriva ett djur. Liknande gäller för siffrorna som skrivs idag, där exempelvis ordet "tre" används för siffran "3". Även detta ord har inte något jämförbart med själva beteckningen. Men människor har antagligen långt tillbaks i historien kommit överens om att relationen mellan ett objekt och ett ord som tillskrivs objektet passar ihop (Watzlawick, 2017).

Analog kommunikation innehåller icke-verbala uttryckssätt som mimik, gester och kroppshållning. Dessa används i det verbala språket och under kommunikationsprocessen. Här påpekar Watzlawick (2017) vidare att dessa är väsentliga för att få kunskap om mänskligt beteende. Det mänskliga beteende har framförallt en egenskap som är så grundläggande att den ofta förbises: beteende har ingen motsats. Eller ännu mer tillspetsat sagt är det omöjligt att inte *inte* bete sig. Följaktligen behöver vi förstå att all interaktion inom mellanmänniska situationer har formen av en meddelande karaktär. När jag agerar eller inte agerar, när jag använder ord eller är tyst så har allt detta en meddelande karaktär. En människa kommunicerar och påverkar andra, dessa andra kan emellertid inte *inte* undvika att reagera och kommunicera själva (Watzlawick, 2017). Om vi kommer ihåg det andra axiomet och att kommunikation har en innehålls- och relationsaspekt, så blir det tydligt att den digitala och analoga kommunikationsformen inte kan stå för sig själva. Det digitala och analoga kompletterar alltid varandra i mellanmänniska interaktionen. Watzlawick (2017) menar att antagande kan ställas att innehållsaspekten överförs digitalt och att relationsaspekten övervägande överförs via det analoga.

Det femte och sista axiomet visar att kommunikation är symmetrisk eller komplementär. Watzlawick (2017) påstår att dessa två former står i förbindelse till en relation som antingen baseras på jämlikhet eller skillnad i en mellanmännisklig interaktion. Med jämlikhet menas att beteende av två eller flera människor kan liknas vid en spegelbild och därför är interaktionen symmetriskt. Oavsett med vilken form av beteende en interaktion sker kan det exempelvis vara styrka eller svaghet, våldsamhet eller välvilja. Watzlawick (2017) ger följande exempel när det kommer till en symmetrisk eskalation: När *A* såsom *B* har lärt sig att skryta för att detta är det kulturbetingade beteendesättet inom dessa två kulturer. *A* bemöter *B* på så sätt med skrytande och *B* svarar med att skryta utan att varken *A* eller *B* ger sig. Då blir resultatet en tävling om ännu mer skrytande. Den komplementära ansatsen innebär att den ena kommunikationspartnern (*A*) kompletterar beteende av den andra (*B*) medan *B* kompletterar *A* i sitt beteende. Watzlawick (2017) använder här ett exempel när det kommer till en styv komplettering: antar att *A* är dominant och *B* behöver därför underkasta sig. Så länge det inte uppkommer andra faktorer eller omständigheter som ändrar detta förhållande är följden oundvikligen att *A* ständigt dominerar medan *B* alltid underkastar sig i relation till *A*'s dominans. För min studie är det intressant att observera hur dessa relationsformer i konflikter yttrar sig och om toddlare antingen hamnar mer på den symmetriska eller komplementära linjen.

5. Metodavsnitt

5.1 Val och beskrivning av metod

Den metodansats som jag har valt för min studie är fältforskning, då jag ansåg att den var den lämpligaste för att få in relevant datamaterial av dessa barn som är målgruppen i min undersökning. Att använda sig av fältforskning har inneburit för mig att jag behövde urskilja den metod som passade bäst för min studie. Metoder som observation med videoinspelning eller ta bilder, intervjuer eller samtal med undersökningspersoner har fallit bort. Då dessa inte skulle ha gett lämpligt datamaterial. Christoffersen och Johannessen (2015) samt Saar och Löfdahl (2016) menar att ibland är observation det enda sättet att få in relevant datamaterial. Därför har jag valt att genomföra min studie enbart med hjälp av observationer på fältet med paper och penna för att undersöka hur toddlare i förskolan använder sig av det icke-verbala språket i konflikter. Jag har använt mig av en strukturerad observations teknik som innebär att observationen gjordes med hjälp av en i förväg konstruerat tabell (obs. tabellen 1.1, 1.2 samt 2.1). Enligt Christoffersen och Johannessen (2015) och Bryman (2016) har denna metod det potential som krävs för att vara så specifikt som möjligt för att kunna rikta in sig på just de aspekter som är av intresse.

5.2 Kvalitativ och kvantitativ studie

Bryman (2016) diskuterar skillnaden mellan en kvantitativ och kvalitativ studie på så sätt att den kvantitativa studien kan ses distanserad, mera opersonlig samt att miljön för studien kan vara tillrättalagt. Ofta är det så att studien är generaliserade och mera baserad på makronivån. Den kvalitativa studien däremot menar Bryman (2016) fokuserar på deltagarna som vistas i sina naturliga miljöer. När forskaren använder sig av den kvalitativa metoden fokuserar hen på ett specifikt ämne och försöker på så sätt synliggöra en mikronivå. Studien är processinriktat som avser att forskaren skapar en relation med de människor som deltar i studien. I särskilda fall, och det är väsentligt att medge, kan det finnas möjligheter att kombinera en kvantitativ och kvalitativ ansats med varandra. Bryman (2016) kallar denna metod för en komparativ design vilket kan leda till en bättre förståelse av det undersökande fenomenet. Även Hantrais (1995) anser att det är möjligt att kombinera den kvalitativa och kvantitativa metoden:

...individuals or teams set out to examine particular issues or phenomena in two or more countries with the express intention of comparing their manifestations in different socio-cultural settings (institutions, customs, traditions, value systems, lifestyles, language, thought patterns), using the same research instruments either to carry out secondary analysis of national data or to conduct new empirical work. The aim may be to seek explanations for similarities and differences, to generalise from them or to gain a greater awareness and a deeper understanding of social reality in different national contexts. (Hantrais, 1995, s. 1)

Med anledning till dessa motiveringar av Bryman och Hantrais anser jag att en komparativ design understödjer min studie bäst. Därför har jag följaktligen valt att använda mig av denna strategi och på så sätt kombinera den kvantitativa och kvalitativa metoden med varandra. Under observationen har jag valt att ägna mig åt den kvalitativa ansatsen för att kunna vara nära toddlarens upplevelser vilka hamnade i konflikter. Ytterligare krävdes en kvalitativ ansats under observationen eftersom toddlaren inte har ett avancerat verbalt språk vilket är fördelaktigt inom en kvantitativ studie. Däremot behövdes en kvantitativ ansats för att framställa systematiskt likheter och skillnader på ett så tydligt och konkret sätt som möjligt. Utifrån ett subjektivt förhållningssätt skulle jag inte ha haft förmågan att analysera dessa data samt presentera resultatet på ett evident sätt.

5.3 Etiska forskningsprinciper

Förskolan i Sverige och barnkrubban i Schweiz informerades om syftet med studien, vad den innebär och hur den kommer genomföras. Vårdnadshavarna i Sverige fick skriftlig information (obs. bilaga 1). Detta skedde i februari 2018 med hjälp av de anställda som arbetar på denna förskola, där jag samlade in skriftligt samtycke från vårdnadshavarna att deras barn fick delta i min studie. Den schweiziska etiklagen för forskning kräver däremot inte att vårdnadshavarna skriver under ett samtyckes dokument, under förutsättningen att undersökningspersoner behandlas på ett konfidentiellt sätt i studien samt att även verksamhetens namn anonymiseras. Enligt de svenska reglerna för examensarbeten var jag ändå skyldig att få vårdnadshavarnas skriftliga samtycke (obs. bilaga 2). Även detta skedde under februari månad 2018 i samarbete med den schweiziska barnkrubbechefen.

5.4 Genomförande

Jag började med att kontakta, både förskolechefen i Sverige och barnkrubbans chef i Schweiz genom att lämna information om min tänkta studie så att de kunde godkänna min undersökning i deras verksamheter. I nästa skede informerades alla verksamma pedagoger för att strukturera utlämning av samtyckesbrevet för att ge vårdnadshavarna möjlighet att ta ställning till min studie.

Innan min observation av toddlers konflikter började, valde jag att konstruera en tabell (obs. tabellen 1.1, 1.2 samt 2.1 i bilaga) för att notera mina iakttagelser. Tabellen konstruerades utifrån Watzlawicks och Argyles teorier som hjälpte mig att ta med deras väsentligaste punkter. Min strukturerade fältobservation med utgångspunkt inom den kvalitativa ansatsen skedde först i Sverige och därefter i Schweiz. I båda länderna användes samma tabell för observationerna. I Sverige genomfördes de under 20 timmar likaså i Schweiz. Rubriken ”slå” och ”sparka” i tabellen har fått en särskild uppmärksamhet jämfört med de andra punkterna under min observation. Med detta menas att jag i största mån enbart observerade konfliktsituationer utan att gripa in, utom när de ledde till våldsamheter som behövde avstyras. För att få fram likheter och/eller skillnader i utformningen inom det pedagogiska arbetssättet samt synsättet samtalande jag i Sverige med två förskollärare och i Schweiz med tre pedagoger. Dessa samtal har hjälpt mig att se över det insamlade datamaterial och att i fortsättningen kunna analysera samt diskutera min studie i slutet.

Det insamlade datamaterial utvärderades i form av procenttal utifrån en kvantitativ ansats (obs. tabell 3 i bilaga) för att analysera likheter och/eller skillnader kring barnens beteende i konflikter samt hur dessa yttrade sig.

5.5 Validitet & Reliabilitet

Dessa två begrepp uppträder och används av forskare i samband med hur en undersökning har utförts. Christofferssen och Johannessen (2018) beskriver validitet utifrån hur väl en forskare har haft framgång med att studera och observera det valda fenomenet med hänsyn till studiens syfte. Begreppet reliabilitet används för att visa hur forskaren har genomfört sin studie, vilken metod som använts för att få fram relevant data samt hur metodvalet stämmer överens mot studiens syfte och dess frågeställningar. För att värdera studien utifrån dessa två begrepp används termen hög eller låg validitet respektive hög eller låg reliabilitet.

Genom att jag kunde observera samt lyfta vad jag ansåg var väsentlig för min studie och dess syfte, anser jag att mitt arbete håller en hög validitet. Utifrån min frågeställning kunde jag observera skillnader och/eller likheter som fanns i de två verksamheter. Angående reliabilitet anser jag att den valda metoden med att kombinera en kvantitativ och kvalitativ forskningsansats var ett lämpligt sätt för att samla in och bearbeta mina erhållna data. Observationen bestod av fältforskning som också innehöll en kvalitativ och strukturerad observationsteknik vilket gav mig möjligheten att få relevant datamaterial. För att kunna bearbeta datamaterialet på ett användbart sätt krävdes ett skifte från den kvalitativa till den kvantitativa ansatsen. Angående genomförandet av detta anser jag att även här finns det en hög reliabilitet. Däremot behöver jag medge att eftersom denna studie enbart har gjorts i två verksamheter går det inte att generalisera resultatet. Saknaden av data om hur förhållandet inom antal konfliktsituationer i samband med toddlers icke-verbala språk i resten av Sverige och Schweiz skulle förhålla sig vid en större och bredare genomförd forskning kan jag därmed inte svara på. Därför anser jag att reliabiliteten i min studie samt grunderna till att kunna generalisera insamlad information är för låg.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer jag att redovisa samt analysera resultatet som jag har fått under min observation. Likaså koppla detta till tidigare forskning inom kommunikation och konflikthantering.

6.1 Observations resultat

För det första behöver jag medge att jag är medveten om att det enbart är min subjektiva tolkning av konfliktsituationer vilka jag har upplevt under tiden vid fältanteckningarna. Jag stödjer mig här på Fejs och Thornberg (2016) vilka hävdar att forskare inte har en otolkad tillgång till verkligheten som han eller hon kan återge på ett direkt och konkret sätt. Istället försöker forskaren att beskriva verkligheten på ett så konkret sätt som möjligt med hjälp av sin bakgrund. Denna innehåller tidigare förvärvade kunskaper som blir ett aktivt redskap i tolkningsprocessen. För att kunna återge min data på ett så direkt och konkret sätt som möjligt, vilket jag redan har diskuterat i metodavsnittet, krävdes en kombination av den kvalitativa och den kvantitativa ansatsen. I detta avsnitt kommer min data att bearbetas på ett tydligt och konkret sätt genom en kvantitativ strategi för att visa likheter och/eller skillnader.

För att introducera resultatdelen lyfts tre konflikter utifrån min subjektiva uppfattning som jag har observerat under fältforskningen. Det var inte långa situationer utan har utspelat sig mellan tre till tio sekunder. Denna tidsintervall gäller för alla observerade konflikter i min studie.

Konflikt G/GG som kan avläsas i tabell 1.1:

Flicka GG försvarade sin leksaksborg som hon höll på att leka med. Flicka G tog en docka från leksaksborg för att också kunna delta i GG's lek. Men GG blev arg och slog två gånger på G för att visa att hon inte är välkommen. Med skakande huvudet tog GG bort dockan från G. G skyddade sig då med sina armar och visade en blandning mellan att vara arg och förvånad men gick iväg. GG löste konflikten på sitt sätt medan G inte kunde lösa situationen

Konflikt M/MM/MMM som kan avläsas i tabell 1.2:

Dessa tre toddlare var oense om vem som får sitta på den bästa platsen framför tv:n. Antagligen satte sig pojke MM och flicka MMM för nära M. På grund av det blev M arg och började slå MM såsom MMM. MM slog inte tillbaks men var rädd och skakade på huvudet samt skyddade sig med sina armar framför kroppen. MMM visade en arg mimik och skyddade sig också med sina armar framför kroppen. M löste konflikten på sitt sätt genom att slå för att ha lite mer plats runtomkring sig. Medan MM och MMM inte kunde lösa konflikten och byte platsen.

Konflikt E/EE/EEE som kan avläsas i tabell 2.1:

Tre pojkar som var oense om leksaksbilar. E slog EE eftersom han tog bort bilen från E. Men i takt med att även EEE vill ha denna bil och försökte nu rycka loss den från EE blev EEE slagen av EE. Alla tre var arg och EEE började gråta. Ingen av dem kunde lösa konflikten då jag bestämde mig för att gripa in och avsluta konfliktsituationen.

Hos den svenska förskolan observerades 61 aktörer i konfliktsituationer varav 62,2% (38 aktörer) var pojkar och 37,7% (23 aktörer) flickor. I den schweiziska barnkrubban observerades 21 aktörer i konfliktsituationer varav 76,1% (16 aktörer) var pojkar och 23,8% (5 aktörer) flickor. Förhållandet mellan antal konflikter visar sig på så sätt att i den svenska

förskolan inträffade 28 konfliktsituationer medan det i den schweiziska verksamheten uppstod 11 konfliktsituationer mellan todlarna.

Rubriken mimik fick en uppdelning baserat på om todlarna hade ögonkontakt eller inte, hur uttrycket med ögonbryn kunde observeras, eventuella munrörelser, hur pannan uttryckte känslor samt att vara rädd, ledsen eller började gråta i konfliktsituationer.

Utdrag från tabell 3 (siffrorna i parentes är antalet todlare)

Konflikt	Mimik																					
	Ögonkontakt		Ögonbryn				Munrörelse		Spänd panna				Rädd		Ledsen		Gråter					
			arg		förvånad				arg		förvånad											
Sverige 28 konflikter	88,5%		47,5%				27,8%		22,9%		40,9%				29,5%		16,3%		22,9%		19,6%	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F		
	92,1% (35)	82,6% (19)	50% (19)	43,4% (10)	31,5% (12)	21,7% (5)	31,5% (12)	8,6% (2)	42,1% (16)	39,1% (9)	39,4% (15)	13% (3)	15,7% (6)	17,3% (4)	18,4% (7)	30,4% (7)	15,7% (6)	26% (6)				
Schweiz 11 konflikter	95,2%		52,3%				33,3%		0%		47,6%				38%		0%		19%		9,5%	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F		
	93,7% (15)	100% (5)	62,5% (10)	20% (1)	31,2% (5)	40% (2)	0% (0)	0% (0)	56,2% (9)	20% (1)	37,5% (6)	40% (2)	0% (0)	0% (0)	12,5% (2)	40% (2)	6,2% (1)	20% (1)				

I Sverige hade 88,5% av alla todlare ögonkontakt varav 92,1% var pojkar och 82,6% flickor. Nästan likadant visar sig ögonkontakt i Schweiz där 95,2% av todlarna iakttog den andra individen i konfliktsituationer, 93,7% av pojkarna och 100% av flickorna. Rubriken ögonkontakt är det icke-verbala uttryckssättet som hade högsta procentsiffra jämfört med alla andra icke-verbala uttryck. Sambandet mellan min observation och forskare kan jag sätta i förbindelse med Askland och Satøen (2009) som hävdar att betrakta varandra signalerar intresse och uppmärksamhet. De todlare som i min studie inte hade ögonkontakt riktade fokus antingen på ett föremål som hen ville ta tag i eller använde sig av ett våldsamt beteende som att slå en annan todlare på ryggen. Argyle (2002) menar att todlaren observerar den andra individen för att kunna se vad som pågår, inte för att skicka ett budskap. Detta för att uttrycket med ögonen inte kan räknas som en giltig signal, det krävs också ansiktsuttryck eller gester med kroppen för att kunna interagera med andra människor.

Rubriken mimik och hur todlaren använder sina ögonbryn har delats upp i att vara arg och att vara förvånad. Att uttrycka sina känslor via mimik kan kopplas till Watzlawick (2017) och hans första axiom där fokus ligger på att människor inte *inte* kan kommunicera. Ytterligare att allt beteende har en meddelande karaktär. Inom mimiken kommer även spegelneuronerna till synes. Kommunikationen som sker via att det icke-verbala språket har observerats för att konstatera att en todlaren inte är nöjd med situationen eller att hen är förvånad i samband med att den andra todlare visade ett oförståeligt beteende. I Sverige var det 47,5% av todlarna som blev arga under en konfliktsituation av vilken 50% var pojkar och 43,4% var flickor. Toddlares blev till 27,8% förvånad, 31,5% pojkar och 21,7% flickor. I Schweiz var det 52,3% av todlaren som blev arg. Dock i relation till genus var det fler pojkar som visade med 62,5% att de var arg och bara 20% av flickorna. Ett förvånat ansiktsuttryck visade 33,3% i konfliktsituationer varav 31,2% pojkar och 40% var flickor.

Att använda munrörelse som ett ytterligare uttryckssätt kunde enbart observeras i Sverige. Med munrörelse menas exempelvis att forma läpparna till en spetsig mun, tjurande eller gapande. I Sverige var det 22,9% av todlarna som använde sig av munrörelse i konfliktsituationer, 31,5% pojkar och 8,6% flickor. I Schweiz fanns det inga todlare som har

använt sig av munrörelse för att förstärka de icke-verbala kommunikationssignalerna, antalet observerade munrörelse ligger vid 0%. Varför de schweiziska todlarna inte har använt sig av munrörelse i någon form, kan jag inte koppla till någon forskning. Argyle (2002) hävdar att olika kroppsdelar och närmare bestämt även munnen ingår i systemet för att uttrycka sina känslor. Även Rizzolatti och Sinigaglia (2008) påstår att människor förmedlar med hjälp av munrörelser olika känslouttryck såsom bland annat ilska, hat eller förvånning.

Rubriken inom mimik bildas av pannan, vilken likadant som ögonbryn, fick en uppdelning i att uttrycka sig antingen med att vara arg eller förvånad. Jag är medveten om att det finns små gränser mellan att uttrycka sig som arg eller förvånad, dessa känslor kan visas antingen enbart med ögonbryn eller i samband med pannan. Emellertid kunde jag iaktta att de svenska todlarna använde sig i 40,9% genom att visa ett argt uttryckssätt även med pannan, varav 42,1% var pojkar och 39,1% flickorna. Angående att vara förvånad visade sig att användningen av pannan förstärker uttrycksättet då det observerades ett högre procenttal, 29,5% jämfört med ögonbryn 27,8%. Detta skiljer sig dock inom genus, pojkar med 39,4% jämfört med utnyttjande av ögonbryn med 31,5%. Av flickorna däremot visade enbart 13% en förvånad panna jämfört med 21,7% av ögonbryn. Hos de schweiziska todlarna fanns det 47,6% vilka visade ett argt ansiktsuttryck vilket satt i förbindelse med pannan, varav 56,2% var pojkar och en flicka som utgjorde 20%. Toddlares i Schweiz visade i 38% ett förvånat ansiktsuttryck. Ett lite högre procenttal kunde observeras inom att vara förvånad på pojkarnas sida som låg vid 37,5% jämfört med 31,2% i samband med ögonbryn och att vara förvånad. Däremot fanns det hos flickorna inte en ökning eller minskning jämfört med ögonbryn utan att vara förvånad med pannan låg också vid 40%.

Signifikanta skillnader i Sverige och i Schweiz fanns det inom att visa tecken för att vara rädd. I Schweiz förekom det ingen toddlare som har visat tecken på att vara rädd i en konfliktsituation, alltså 0% hos båda pojkar och flickor. Som tabellen 1.1 och 1.2 visar har de svenska todlarna blivit rädda när en annan toddlare antingen har visat ett argt uttryckssätt, slog eller försökte ta tag i ett föremål som inte var hans eller hennes. Sammanlagt resulterade det i att 16,3% av todlarna blev rädda varav 15,7% var pojkar och 17,3% av flickor. Förhållandet på den svenska förskolan är dock betydelsefullt då jag kan koppla det till Watzlawicks (2017) tredje axiom som grundar sig i att kommunikation alltid är orsak och effekt, alltså den ena toddlaren visar ett argt ansiktsuttryck medan den andre toddlaren blir rädd. Dessutom medför detta axiom att det finns en växelverkan inom kommunikationsprocessen som innebär att ett visst beteende från den ena toddlaren blir till en stimulans, följd av ett annat beteende från den andra toddlaren. Alltså att varje stimulans från den ena individen har till konsekvens att det blir en reaktion hos den andra individen.

Att vara ledsen kan inte jämföras med att toddlaren också börjar gråta. Därför har rubriken två uppdelningar, att vara ledsen och att gråta. Dock finns det ett samband med att vara ledsen och att gråta då enbart 20% av de svenska todlarna inte började gråta i konfliktsituationer. Hos de schweiziska todlaren började 50% gråta under konfliktens gång. Svenska todlaren har till 22,9% blivit ledsna i konflikter, 18,4% pojkar och 30,4% flickor. I Schweiz blev 19% av todlaren ledsna varav 12,5% var pojkar och 40% flickor. I relationen till att vara ledsen och börja gråta iaktogs att 33,3% av todlarna i Sverige började gråta när hen har blivit slagen och 66,6% när en annan toddlare försökt ta tag i ett föremål som inte tillhörde hen. I Schweiz observerades enbart två konfliktsituationer där toddlaren började gråta på grund av handgemäng, alltså 100%. Rubriken gråtande för sig visar att 19,6% toddlare i Sverige började gråta varav var 15,7% pojkar och 26% flickor. Schweiziska toddlare med 9,5% av vilka var 6,2% pojkar och 20% flickor. Enligt Watzlawick (2017) kan det nämnas att toddlare

har hamnat i en komplementär kommunikationsansats genom att den ena toddlaren börjar gråta på grund utav att den andra toddlaren har gjort hen ledsen. När jag tar hänsyn till Argyle (2002) och hans påstående att ett leende kan användas av den ena toddlare för att lugna ner eller visa vänskapstecken till den andre kan det konstateras följande efter fältforskningen: det var ingen toddlare vilken under konflikterns gång eller när denna har avslutats som har visat tecken av ett leende.

Likadant som rubriken mimik här även gester behövt en uppdelning i flera delar. Dessa delar utgörs av hur toddlaren använder armar, händer, huvudrörelse och ben i konfliktsituationer. För alla delar inom gestik gäller Watzlawicks (2017) fjärde axiom som grundar sig i analog kommunikation och därför att allt mänskligt beteende har formen av en meddelande karaktär. När exempelvis *A* slår *B* eller *A* försöker ta tag i *B*'s leksak men även när *A* enbart håller upp armarna för att skydda sig, så är denna handling tillräcklig för att kunna tala om en form av kommunikation. Argyle (2002) hävdar att icke-verbal kommunikation förekommer i de mellanmänniska interaktionerna som bland annat att ge stöd och som ersättare för språket. Med detta menas att exempelvis hålla upp armarna för att visa stopp eller för att skydda sig kan vara tillräckligt som tecken för den andra individen att förstå signalen. Ett annat exempel är att stampa med sina ben för att markera att individen inte är nöjd i situationen och markerar samt förstärker på så sätt sitt uttalande. Ytterligare kan ett nickande med huvudet understryka vad individen menar. Att i en konfliktsituation skaka huvudet och på så sätt visa ett "nej" gör det för den andra individen tydligt att hen inte vill eller är nöjd med situationen.

Utdrag från tabell 3 (Siffrorna i parentes är antal toddlar)

Konflikt	Gestik															
	Arm				Hand				Huvud				Ben			
	skyddande		slå		peka		Ta tag i		ja		nej		stampa		sparka	
	26,6%		24,5%		13,1%		26,2%		3,2%		29,5%		3,2%		3,2%	
Sverige 28 konflikter	P 23,6% (9)	F 30,4% (7)	F 21% (8)	F 30,4% (7)	P 18,4% (7)	F 4,3% (1)	P 23,6% (9)	F 30,4% (7)	P 5,2% (2)	F 0% (0)	P 21% (8)	F 43,4% (10)	P 2,6% (1)	F 4,3% (1)	P 0% (0)	F 8,6% (2)
Schweiz 11 konflikter	4,7%		42,8%		0%		42,8%		0%		14,2%		4,7%		4,7%	
	P 0% (0)	F 20% (1)	P 56,2% (9)	F 0% (0)	P 0% (0)	F 0% (0)	P 50% (8)	F 20% (1)	P 0% (0)	F 0% (0)	P 6,2% (1)	F 40% (2)	P 0% (0)	P 20% (1)	P 6,2% (1)	F 0% (0)

Det har observerats at 26,6% av svenska toddlare som har använt sig av sina armar för att skydda sig var 23,6% pojkar och 30,4% flickor. I Schweiz däremot fanns det inga pojkar som har skyddat sig genom att använda sina armar, alltså 0%. Enbart en flicka som utgjorde 20% har skyddat sig eftersom hon blev slagen av en pojke. Att toddlare slår är något som både förskollärare i Sverige och även pedagoger i Schweiz försöker undvika genom ett förebyggande arbetssätt. Men som Pramling (2008) hävdar är att slå ett beteende som ofta förekommer hos små barn då de inte ännu har det verbala språket som egentligen behövs för en positiv konflikthantering. Att lära sig det sociala samspel med alla dess normer och regler är inte enkelt. Därför behövs det vuxna i närheten som ser dessa situationer och incidenter som inläringstillfällen i barnens utvecklingsprocess. Enligt Skolverket (2010) har förskollärare bland annat som uppgift att hjälpa barnen i sitt fortsatta lärande när det gäller konflikthantering. Likaså ska ett solidariskt synsätt ligga till handa för att kunna umgås med varandra. Det har dock observerats en signifikant och mycket stor skillnad i den svenska förskolan och den schweiziska barnkrubban och hur toddlaren använt sig av att slå i konfliktsituationer. 24,5% av svenska toddlare har utnyttjat formen att slå för att lösa eller för

att vinna i en konflikt, varav 21% var pojkar och 30,4% som utgörs av flickorna. Hos de schweiziska todlarna var det ingen flicka som valde att slå under konfliktens gång, alltså 0%. Jämfört med de svenska todlarna (pojkar 21%) har de schweiziska todlarna alltså använt sig av att slå ökad med det dubbla så många incidenter när det gäller att välja användningen av slå i konflikten. Enligt Thornbergs (2013) teori är dessa konflikter under jämnåriga sociala situationer som är viktiga för det fortsatta livet. Han menar att kompetensen inom konflikthantering formas samt utvecklas och ser strider som en nödvändighet under todlarens uppväxt. Han hävdar också att när den ena individen väljer att använda sig av våld tenderar den andra individen i större grad att också använda sig av våld. Watzlawicks (2017) femte axiom om att kommunikation är antingen symmetriskt eller komplementär kan jämföras med Thornbergs påstående. När hänsyn tas till den symmetriska ansatsen är det i detta fall att individ A väljer att slå i en konflikt och individ B väljer å andra sidan att slå för att kunna svara. Detta har dock enbart observerats med 46,6% hos svenska todlare och i ännu mindre omfattning med 11,1% hos de schweiziska todlarna.

När det gäller handen och hur denna har använts är de centralaste två varianterna att ”peka” eller att ”ta tag i”. Bland annat är att peka en väsentlig del för små barn som vill kommunicera med sin omgivning menar Pramling (2008). Detta på grund utav att små barn saknar ett adekvat verbalt språk vilket skulle behövas för att meddela sina intentioner till andra människor.

De svenska todlarna har till 13,1% pekat, antingen för att markera för den andra todlaren som gjorde fel i konflikten eller för att uppmärksamma en närvarande förskollärare eller pedagogen att något inte stämmer och att de inte är nöjda med situationen. Pojkarna med 18,4% och flickorna med 4,3% av gångerna. Varför ingen todlare i den schweiziska barnkrubban har använt sig av pekandet, (alltså 0%) är osannolikt, men har dock inte kunnat observera. Løkken (2008) hävdar att pekandet egentligen är en av de första gesterna vilket ett barn lär sig för att uppmärksamma vuxna samt att dessa gester redan behärskas väl av ett- och tvååringar i det dagliga samplet med sina medmänniskor. Rubriken att ta tag i, alltså att den ena todlaren försöker ta bort exempelvis en leksak från en annan todlare och även att ta tag i en annan todlare har förekommit under 26,2% i den svenska förskolan varav 23,6% var pojkar och 30,4% flickor. Hos de schweiziska todlaren var det 42,8%. Med rubriken huvudrörelse menas om barn antingen har använt sig av ett nickande beträffande att visa tecken för ”ja” eller att skaka huvudet för att visa ”nej”. Att förstärka sina icke-verbala uttryck med ett ja har 3,2% av de svenska todlarna använt. Men här var det enbart pojkarna med 5,2%, alltså ingen flicka (0%) i den svenska förskolan. Av de schweiziska todlarna har däremot 0% använt sig av ett nickande. En högre siffra i Sverige jämfört med Schweiz har dock observerats när det gäller huvudrörelse och dess skakande som ett uttryck för nej. De svenska todlaren visade i 29,5% detta tecken varav 21% var pojkar och mer än hälften så många var flickor med 43,4%. I Schweiz var det sammanlagt 14,2% av todlarna som brukade detta uttryck, men endast 6,2% av pojkarna, jämfört med 21% svenska pojkar. Siffrorna visar samtidigt att schweiziska flickor skakande på huvudet med 40% jämfört med de 43,4% av de svenska flickorna. Underrubriken ben som också kan användas som ett kommunikationssätt fick uppdelningen att ”stampa” och ”sparka”. Att stampa observerades i konfliktsituationer där en todlare inte var nöjd och förstärkte så med sitt uttryckssätt. Totalt var det dock enbart 3,2% som stampade i konfliktsituationer, en pojke som utgör 2,6% samt 4,3% av en flicka i Sverige. I Schweiz var det ännu mindre todlare, enbart en flicka som utgör sammanlagt 4,7% vilket dock står för 20% av alla flickor. Att sparka har enbart förekommit i en konfliktsituation mellan två flickor i den svenska förskolan eftersom de har blivit oense om vem som får sitta närmare Tv:n. Denna konflikt kan avläsas i tabellen 1.2

under X/XX. Dessa två flickor utgör sammanlagt 3,2% och inom flickor 8,6%. Ingen svensk pojke tog denna konfliktlösningstrategi, alltså 0%. I Schweiz var det enbart en pojke som sparkade, i samband med att slå en annan pojke som försökte ta tag i hans legobit. Den ena konfliktsituation utgör sammanlagt 4,7% för alla toddlare och för pojkar 6,2%. Ingen flicka observerades som sparkade, alltså 0%. Watzlawicks (2017) tredje axiom att kommunikation alltid är orsak och effekt kan också kopplas till när toddlaren antingen sparkar, slår och skyddar sig. Det tredje axiom är därför också nära sammanflätat med det andra axiom där Watzlawick (2017) hävdar att allt beteende har formen av en meddelande karaktär.

Hur toddlare använde sin kropp i konfliktsituationer finns under rubriken kroppshållning, för att kunna observera hur dessa beteenden visade sig. Rubriken kroppshållning är uppdelad i att vara antingen spänd eller avspänd i kroppen samt om toddlaren visade ett framåtlutande eller bakåtlutande. För det första kommer jag enbart att redogöra för siffrorna som iaktogs under fältforskningens gång. I nästa skede för hur sambandet mellan kroppshållning, mimik och gester hänger ihop enligt teori och mina iakttagelser.

Utdrag från tabell 3 (Siffrorna i parentes är antal toddlar)

Konflikt	Kroppshållning							
	Spänd		Avspänd		Framåtlutande		Bakåtlutande	
	55,7%		21,3%		22,9%		13,1%	
Sverige 28 konflikter	P 57,8% (22)	F 52,1% (12)	P 21% (8)	F 21,7% (5)	P 28,9% (11)	F 13% (3)	P 13,1% (5)	F 13% (3)
	61,9%		33,3%		14,2%		9,5%	
Schweiz 11 konflikter	P 68,7% (11)	F 40% (2)	P 31,2% (5)	F 40% (2)	P 18,7% (3)	F 0% (0)	P 6,2% (1)	F 20% (1)

De svenska toddlarna visade i 55,7% en spänd kropp i konflikten varav 57,8% var pojkar och 52,1% flickor. Toddlare i Schweiz hade en spänd kroppshållning i 61,9% av vilken 68,7% var pojkar och 40% flickor. Det observerades att 21,3% av toddlarna i Sverige agerade med en avspänd kropp, 21% pojkar och 21,7% flickor. I Schweiz iaktogs 33,3% med avspända kroppar i konflikter av vilka 31,2% var pojkar och 40% flickor. Framåtlutande registrerades med 22,9% hos de svenska toddlaren varav 28,9% var pojkar och 13% flickor. Framåtlutande observerades enbart hos schweiziska pojkar dock inte hos flickor, alltså 0%. Pojkar noterades med 18,7% och utgör sammanlagt 14,2%. Ett bakåtlutande konstaterades med 13,1% av de svenska toddlare, 13,1% pojkar och 13% flickor. I Schweiz observerades även här en mindre siffra, 9,5% varav 6,2 var pojkar och enbart en flicka som utgör 20%. Kroppshållning enbart för sig betraktat säger inte mycket om hur och varför den ena eller andra hållning intogs under konflikternas gång. Vid en jämförelse och hur en spänd kropp står i relation till ett framåtlutande att vara arg och att slå så kan det konstateras att det finns ett samband.

För att visa sambandet mellan kroppshållning, mimik och gester antar jag nu att rubriken spänd är 100% (av både observerade pojkar och flickor i Sverige och i Schweiz). De svenska toddlarna visade ett framåtlutande i 71,4%, visade en arg mimik i 78% och att slå utgörs av 93,3% i takt med att vara spänd i kroppen. Hos de schweiziska toddlarna finns det en liknande hög procentsiffra, 66,6% var framåtlutande, 90,9% visade en arg mimik och 66,6% slog eftersom de visade en spänd kroppshållning. Argyle (2002) hävdar att ett framåtlutande i konfliktsituationer kan jämföras som ett aggressivt uttrycksätt. Det betyder enligt honom

dock inte att även en viss form av våld behöver följas. Ibland kan denna form av att uttrycka sin aggression med en framåtlutad kropp samt en arg mimik vara tillräckligt för att en motståndare ska förstå och drar sig undan eller ur en konflikt. Här kan jag ge ett exempel från två svenska pojkar och som finns att avläsa i tabellen 1.1. I konflikt B och BB var det toddlaren *B* som intog en stirrande arg mimik samt en spänd och framåtlutad kroppshållning, eftersom *BB* försökte ta tag i *B*'s leksak. *B* höll däremot också upp denna artefakt framför *BB*'s ansikte för att visa stopp. *B* visade alltså på ett mycket tydligt och konkret sätt att han inte vill interagera med *BB*. *BB* som har förstått detta budskap gick sin väg. Denna konflikt kan avläsas i tabellen 1.1 under B/BB. Enligt Watzlawick (2017) kan *B* och *BB*'s beteende kopplas till det andra axiomet vilket grundar sig på att inom varje interaktion finns det en innehålls- och relationsaspekt. Sändaren tvingar alltså mottagaren till en viss reaktion. I denna situation tvingar alltså *B*, *BB* genom den visade innehållsaspekten att han ska gå sin väg. Eftersom *BB* har tolkat relationsaspekten på rätt sätt att han inte är välkommen i *B*'s lek, drog han sig ur situationen och lämnade platsen för att undvika en konflikt. Thornberg (2013) har däremot en annan uppfattning när det gäller aggression i konflikter. Han påstår att syftet med att vara aggressiv innebär att skada en annan individ. Som tabellen visar finns det alltså ett samband mellan Thornbergs teori och min observation då 93,3% svenska toddlare och 66,6% av schweiziska toddlare har valt att slå eftersom de visade ett aggressivt beteende. Ytterligare ett samband kunde observeras mellan toddlare som var spända i kroppen, visade en arg mimik och slog med ett bakåtlutande av den andra toddlaren. I 75% skedde ett bakåtlutande av de svenska toddlaren eftersom den andra toddlaren visade en arg mimik och var spänd i kroppen. I 50% försökte den ena toddlaren genom ett bakåtlutande undvika att hen blev slagen av en annan toddlare. Argyle (2002) menar att ett bakåtlutande ibland även kan innebära att individen använder sina armar för att skydda sig i situationer där de känner sig underlägsna. I Schweiz fanns det enbart två toddlare vilka har använt ett bakåtlutande i konfliktsituationer i förbindelse med att en annan toddlare slog, dock utgör dessa 100% då båda toddlarna hade blivit slagna. Däremot reagerade dessa två enbart med ett bakåtlutande utan användning av sina armar som skydd. Att vara avspänd under en konfliktsituation kan innebära att toddlaren inte brydde sig om vad den andra toddlare gjorde mot honom eller henne, men det kan också innebära att den ena toddlaren inte förstod eller såg vad den andra toddlaren gjorde. Å andra sidan kan även den toddlaren som omedvetet utförde en viss handling vara avspänd i kroppen, detta genererade då en reaktion hos den andra toddlaren. Denna form av konfliktyttring kan sättas i förbindelse med Argyle (2002) och hans påstående att en sändare överför ett budskap till en mottagare, men att kommunikationsinnehållet först behöver avkodas, alltså att mottagaren har slagit på sin mottagning. Om mottagningen av den ena individen inte är påslagen kan det lätt förekomma att den inte ser eller hör en handling. Ytterligare kan det också uppstå missförståelse när den ena individen talar med det verbala språket medan den andra individen inte lyssnar. Vid det icke-verbala språket krävs det att individerna iakttar varandra. Även i samband med Watzlawicks (2017) fem axiom krävs det att individerna iakttar och/eller hör varandra under en interaktion. Med hänsyn till det tredje axiom finns det en förklarande orsak när individ *A* lämnar ett budskap till *B*, men *B* inte ser eller lyssnar på *A*'s budskap, då kan det inte komma en reaktion från *B*.

Rubriken om ifall toddlaren löste konflikten fick en uppdelning inom ”ja”, ”nej” och ”gick iväg”. En konflikt har lösts eftersom tidigare oförenligheter inom synsätt, handlingspremissor eller målsättningar har orsakat att individen har hamnat i en konflikt. Att avgöra utifall att en konflikt har blivit löst skedde enbart genom min subjektiva tolkning av situationen samt av hur jag upplevde toddlarens beteende, ansiktsuttryck och gester omedelbart efter att konflikten var över. Det behövdes en tolkning på grund av att toddlaren själv inte kunde ge svar om den faktiskt upplevde att konflikten hade löst sig på ett konstruktivt sätt.

Utdrag från tabell 3 (Siffrorna i parentes är antal toddlar)

Konflikt	Löstes konflikten?					
	Ja		Nej		Gick iväg	
Sverige 28 konflikter	36%		57,3%		14,7%	
	P 39,4% (15)	F 30,4% (7)	P 50% (19)	F 69,5% (16)	P 15,7% (6)	F 13% (3)
	23,8%		76,1%		0%	
Schweiz 11 konflikter	23,8%		76,1%		0%	
	P 25% (4)	F 20% (1)	P 75% (12)	F 80% (4)	P 0% (0)	F 0% (0)
	23,8%		76,1%		0%	

Hos de svenska toddlarna var det 36% som löste problemet i en konflikt, varav 39,4% var pojkar och 30,4% flickor. I Schweiz ligger siffran för konfliktlösning vid 23,8% av vilken var 25% pojkar och en flicka som utgör 20%. När det gäller att konflikten inte kunde lösas var det 57,3% svenska toddlare, 50% pojkar och 69,5% flickor. Antalet icke lösta konflikter ligger hos de schweiziska toddlaren på 76,1% varav 75% utgörs av pojkar och 80% flickor. Svenska toddlare valde med 14,7% att gå iväg under en konfliktsituation av vilket 15,7% var pojkar och 13% flickor. En signifikant skillnad fanns det i Schweiz där ingen toddlare valde att dra sig ur konflikten utan stod kvar och gav motstånd mot den/de andra toddlare, alltså 0% som gick iväg. Varför toddlare i Sverige valde att gå iväg och varför schweiziska toddlare stod kvar kan enbart besvaras i form av hypoteser som jag kommer att diskutera i nästa avsnitt under diskussionensdelen. Med hjälp av min erhållna data kan jag dock fastställa ett visst sammanhang mellan att den ena toddlaren (*A*) har använt sig av att slå, ta tag i ett föremål vilket inte tillhörde hen eller visade en arg mimik mot toddlaren *B* vilken valde att dra sig ur konflikten och gå iväg (svenska pojkar och flickor har sammanlagts och utgör nu 100%). *B* gick i 62% iväg eftersom *A* visade en arg mimik, till 50% drog sig *B* ur konflikten när *A* försökte ta tag i ett föremål som *B* höll i sina händer och i 12,5% gick *B* iväg i takt med att *A* slog *B*. Att gå iväg kan ses som en konfliktlösningstrategi menar Thornberg (2013) och att en undvikande attityd kan kännetecknas som ett destruktivt konfliktlösningförsök. Det finns dock även andra lösningstrategier än att enbart dra sig undan. Dessa kan vara att individen vägrar att ta konflikten på allvar, ett förnekande att det överhuvudtaget finns en konflikt, skämtar bort eller bagatelliserar den. Thornberg (2013) konstaterar att de flesta konflikter mellan barn löses av sig själva utan att de behöver slåss eller på något annat sätt använda sig av fysiskt våld. Han hänvisar dock inte till någon siffra och hur högt han värderar ordet *flesta*. Detta har ändå observerats i min studie och att de svenska toddlare i 75,5% och de schweiziska toddlare i 57,2% inte slog i konfliktsituationer.

6.2 Observations analys

Under rubriken konflikthantering nämnde jag redan att förskollärarna och arbetslaget har bland annat till uppdrag att hjälpa, stödja och stimulera barns samspel för att få en förståelse för hur konflikter kan bearbetas. Ett vidare mål i Läroplanen (Skolverket, 2016, s. 8) lyfter kravet på att: ”Förskollärare ska sträva efter att varje barn utvecklar förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situationer samt att vilja hjälpa andra.” För att kunna uppnå detta mål krävs det av förskollärarna att de visar för barnen via ett empatiskt sätt hur andra individer ska bemötas i konfliktsituationer. Att samtala tillsammans med barnen om regler

och normer är en bra början, men genom att visa empati i konflikter är sannolikheten större att barnen också lär sig en konstruktiv konflikthanteringsansats. Detta påstående kan jag koppla med Rizzolatti och Sinigaglia (2008) och upptäckten av spegelneuroner. Dessa två forskare antar att lärande baserar på spegelneuronernas system och att detta system spelar en grundläggande roll i processen som krävs för imitation. Med imitation menas att kunna utföra en likadan handling som har observerats hos en annan individ. Väsentligt inom detta är dock att spegelneuroner har förmågan att läsa av de omedvetna känslouttrycken som ges via det icke-verbala språket. När en individ (i detta fall en förskollärare) i en konfliktsituation försöker hjälpa och reda ut konflikten, så är det betydelsefullt att signalera att konflikten verkligen kan lösas. För att kunna skicka de signalerna gällande att en konflikt verkligen kan lösas är det därför väsentligt att känna sina egna normer, värderingar och bedömningskriterier samt även kunna visa det via ett empatiskt sätt. Om konflikthanteraren däremot utstrålar en viss ovilja eller olust för att hjälpa så kommer spegelneuronerna hos de andra individerna läsa av detta omedvetna känslouttryck vilket gör det svårare att lösa konflikten på ett konstruktivt sätt (Rizzolatti & Sinigaglia, 2008).

Följande kommer jag nu sammanfattningsvis lyfta likheter och/eller skillnader mellan de svenska toddlerarna och de schweiziska, vilket i resultatdelen har sammanställts. Dessa resultat kan också avläsas i tabell 3.

Likheter och/eller skillnader vilka kunde observeras var följande: Toddlare i båda länder visade en hög procentsiffra när det gäller att iaktta och observera varandra under konfliktens gång. Detta är i enighet med Argyle (2002) som hävdar att individen i första skeendet observerar den andra individen för att kunna se vad som pågår. Att använda sina ögonbryn för att visa en arg mimik kunde också konstateras i en likadan utsträckning i både Sverige och i Schweiz. Däremot var det fler schweiziska toddlerare vilka visade en förvånad mimik med hjälp av ögonbryn jämfört med svenska toddlerare. Användningen av munrörelse i någon form kunde enbart observeras hos de svenska toddlerarna vilket dock är en ovanlig skillnad. Ovanlig på grund av att Rizzolatti och Sinigaglia (2008) påstår att människor förmedlar med hjälp av munrörelse olika känslouttryck såsom bland annat ilska, hat eller att ha blivit skrämde. Att uttrycka sina känslor med pannan, både genom tecken på att vara arg och att vara förvånad, fanns det enbart likheter. En ytterligare skillnad som fanns inom att vara rädd, var att det observerades hos de svenska toddlerarna, dock inte hos de schweiziska. Angående att vara ledsen och att gråta fanns det likheter som observerades i båda länder. Att använda sin mimik för att kommunicera kan kopplas till Watzlawicks (2017) första axiom som innebär att människor inte *inte* kan kommunicera. En vidare skillnad som fram kom var hur toddlerare har använt sina armar för att antingen skydda sig eller slå en annan toddlerare. De svenska toddlerare försvarade sig i högre utsträckning med hjälp av sina armar jämfört med de schweiziska toddlerarna. Angående ett våldsamt beteende kunde en signifikant skillnad konstateras hos de schweiziska toddlerare jämfört med de Svenska. Varför denna skillnad fanns kommer jag utförligt analysera i diskussionsdelen. Likaså fanns det skillnader när det gäller användningen av pekgest, ingen toddlerare i Schweiz visade denna gest jämfört med de svenska toddlerarna. Dessutom var det också fler toddlerare i Schweiz vilka försökte ta tag i ett föremål som inte tillhörde hen. Att då förtydliga sina känslor, sitt budskap eller att svara med huvud, ”ja” eller ”nej” bestod av en liten skillnad: ingen schweizisk toddlerare har använt sig av en form av nickande jämfört med ett fåtal av de i Sverige. Det konstaterades dock en dubbelt så hög siffra bland de svenska toddlerarna vilka visade med huvudet att de inte var nöjd i en situation. Att använda sina ben för att stampa och sparka fanns det enbart likheter, båda uttrycksätt observerades i en nästan likadan utsträckning. Dessa observerade gester kan kopplas till

Argyle (2002) som påstår att individen använder gester som en vidare form för att kunna visa eller förstärka budskapets innehåll.

Inom rubriken kroppshållning kunde det enbart observeras en likhet, nämligen att toddlare i både Sverige och Schweiz agerade i en jämförbart hög utsträckning när det gäller att vara spänd i konfliktsituationer. Schweiziska toddlare visade i högre grad en avspänd kroppshållning jämfört med de svenska toddlare. Även fanns det skillnader angående framåtlutande och bakåtlutande. Med detta menas att svenska toddlare agerade i högre utsträckning framåtlutande men i mindre grad med ett bakåtlutande. Här kan jag återkoppla till mitt exempel vilket jag lyfte i avsnitt 3.6.4 om att kroppshållning och dess betydelse först i samband med mimik får en helhet i sitt uttryck.

I den sista rubriken observerades om konflikten hade lösts eller inte, detta kunde dock enbart bedömas utifrån min subjektiva tolkning och hur jag bedömde konfliktens upplösning. Det har konstaterats att de svenska toddlare hade kunnat lösa konflikten i en högre utsträckning jämfört med de schweiziska toddlare. På samma sätt att de schweiziska toddlare i högre utsträckning inte kunde lösa konflikten jämfört med de svenska toddlare. En signifikant skillnad finns det dock inom rubriken om en toddlare valde att gå iväg. Det fanns ingen schweizisk toddlare som valde att dra sig ur konfliktsituationen jämfört med de svenska toddlare. Även denna skillnad kommer jag utförlig analysera i diskussionsdelen.

Sammanfattningsvis vill jag dessutom koppla Watzlawicks (2017) fem axiom till mina iakttagelser i resultatdelen och hur dessa hänger samman. Det första axiom och att människor inte *inte* kan kommunicera visade sig tydligt i de flesta konfliktsituationer där toddlaren försökte via mimik, gester samt kroppshållning agera på ett visst beteende från den andra toddlaren. Ytterligare har det para-verbala språket observerats angående hur toddlare har använt sina kroppar för att förstärka ett budskap eller ett meningsinnehåll.

Innehålls- och relationsaspekten som utgör det andra axiom observerades i alla konflikter eftersom en sändare på något sätt tvingade mottagaren till en viss reaktion. Ett rent informativt kommunikationssätt har inte förekommit under genomförandet av min studie eftersom toddlare inte än kan skriva eller läsa. På så sätt var det alltid ett innehållsuttalande från avsändaren, alltså att förmedla information via det icke-verbala språket, i samband med att mottagaren gav svar i form av relationsaspekten och hur hen har uppfattat den uttalande informationen. Hur sändare och mottagaren integrerade med varandra skilde sig ibland signifikant hos de svenska toddlarna jämfört med de schweiziska.

Det tredje axiom vilket har sin utgångspunkt i att det alltid finns orsak och effekt när människor träder i interaktion med varandra. Observationerna visade tydligt hur sändaren och mottagaren påverkar varandra under konfliktens gång. Om detta påverkande var medvetna eller omedvetna kunde däremot i utformningen av denna studie inte konstateras. En av de signifikantaste skillnaderna som observerades i min studie var att de svenska toddlarna hamnade betydligt mer i konfliktsituationer jämfört med de schweiziska toddlarna. Den andre signifikanta skillnaden var att de schweiziska pojkarna använder sig mycket mer av slående jämfört med de svenska pojkarna. I jämförelse till de svenska pojkarna observerades att svenska flickor slog mer under konfliktens gång. Tvärtom i jämförelse fanns det en stor skillnad hos de svenska flickorna som har använt sig av slå gentemot de schweiziska flickorna vilka aldrig valde slå som en konflikthanteringsstrategi.

De digitala modaliteterna vilka grundar sig i det fjärde axiom hade inte direkt en betydelse för min studie då denna modalitet avser hur ett budskap via det verbalt språk överförs. Den

analog modaliteten däremot var en väsentlig del av min studie, eftersom att analog kommunikation innehåller både verbalt som icke-verbal kommunikation. Vidare kännetecknar detta axiom att människor inte *inte* kan bete sig och på så sätt inte *inte* kan ge en återkoppling eftersom en sändare har skickat ett budskap. Detta fenomen kunde observeras i varje konfliktsituation och när toddlare interagerade med varandra.

Det femte axiom vilket innebär att kommunikation är symmetriskt eller komplementär kunde dels i omfång av min studie observeras. En symmetriskt ansats som innebär att två individer interagerar varav den ena individen speglar sitt beteende på den andra individen. I mindre utsträckning kunde detta observeras när toddlaren valde att slå under konfliktens gång. De svenska toddlare hade i samband med att slå en högre symmetriskt kommunikation eftersom toddlaren som blev slagen svarade likadant. Hos de schweiziska toddlaren var det enbart ett litet antal procent när det gäller att spegla det våldsamma beteendet. När det gäller den komplementära ansatsen vilket innebär att det ena beteende av en toddlare har kompletterats av en annan toddlare. Observerats har detta påstående när den ena toddlaren blev ledsen eftersom den andre toddlaren antingen slog eller tog tag i hens artefakt. Watzlawick (2017) hävdar att denna form av ett kompletterande förhållningssätt pågår så länge det inte uppkommer andra faktorer som ändrar detta förhållande. Hypotetiskt skulle detta alltså innebära att den ena toddlaren alltid och i all större omfattning slår eller försöker ta tag i medan den andre toddlaren blir mer och mer ledsen. Faktorn som stoppar detta förhållande är att konflikten antingen avslutas av toddlaren själva, vara det via en destruktiv eller konstruktiv konfliktlösning, eller att en förskollärare eller pedagog griper in och avslutar konflikten.

7. Diskussion

I denna studie jämfördes svenska och schweiziska toddlare och hur de använder det icke-verbala språket i konfliktsituationer. Likaså om det finns skillnader och/eller likheter i deras uttryckssätt vid konfliktsituationer. Tidigare forskning har hjälpt mig att genomföra denna studie där bland annat Watzlawick (2017) och hans teorier om axiomen togs som utgångspunkt.

I vissa rubriker och i samband med toddlarens beteende finns det signifikanta skillnader medan i andra rubriker, toddlare agerade eller reagerade på ett jämförbart sätt när det gäller att uttrycka sig via det icke-verbala språket. I det följande kommer jag analysera de tre signifikantaste skillnader vilka framkom under studien.

Varför dessa skillnader har påträffats kommer jag följande analysera utifrån teorier, där jag lyfter hypoteser om varför har observerats. Viktigt att poängtera är att jag är fullt medveten om att denna undersökning och dess resultat enbart gäller för den svenska förskolan och den schweiziska barnkrubban som deltog i min studie. Jag avstår från att generalisera hur toddlares konfliktbeteenden visar sig i förskolor och barnkrubbor i allmänhet. Inte heller kan jag påstå att datamaterialet skulle visa likadana resultat om en bredare studie med ett större antal förskolor samt barnkrubbor skulle genomföras. Däremot kan jag generalisera för dessa två verksamheter där studien har genomförts och med hjälp av hypoteser analysera varför det finns skillnader. Ytterligare vill jag belysa min medvetenhet om studiens begränsning att ge svar på varför dessa resultat har observerats. Detta kan utgöra en svaghet i min undersökning. Det behövs ytterligare forskning för att kunna svara på en mer fördjupad vetenskaplig grund.

Den signifikantaste och samtidigt tydligaste skillnaden är antalet konflikter vilka har observerats under samma förhållande när det gäller tiden i Sverige och i Schweiz. Inom den svenska verksamheten konstaterades 28 konfliktsituationer medan på den schweiziska barnkrubban enbart uppstod 11 konflikter.

Min första hypotes angående den högre siffran inom antal konflikter i Sverige är storleken av barngruppen i jämförelse till den mindre barngruppen i Schweiz. Barnkrubbans chef hävdar att verksamheten har en barngrupp av 11 barn där i genomsnitt 6-7 toddlare per dag vistas i krubban. Här behöver jag nämna att inom det schweiziska barnkrubbsystemet är det inte vanligt att barnen vistas från måndag till fredag, barnens vanliga vistelsetid per vecka är i genomsnitt 2-4 dagar. Det svenska förhållandet ser annorlunda ut och förskollärare 1 hänvisar att det finns i genomsnitt på 13-15 barn per dag i barngruppen. Dessa förhållanden när det gäller barngruppens storlek, kan jag enbart konstatera för tiden när jag var närvarande under observationen. Dock har det observerats att ju fler barn som leker tillsammans desto mer konfliktsituationer uppkommer. Framför allt när det gäller gruppkonflikter där mer än två toddlare har varit inblandade. I Sverige fanns det 4 gruppkonflikter medan i Schweiz enbart en. Sannolikheten att toddlare hamnar i konflikter ökar alltså i relationen till antalet barn i barngruppen. Skolverket (2018) har rätt med sitt antagande att mindre barngrupper också gynnar atmosfären i verksamheten för både barn och pedagoger. Men eftersom att Skolverkets riktmärke, 6-12 barn per grupp, ännu inte har kunnat realiserats behöver det läggas ner ännu mer arbete för att uppnå denna målsättning.

Min andra hypotes är att de hårda tillsägelseerna i Schweiz och till och med ibland en mindre form av bestraffning gör att toddlarna redan i yngre år är mera medvetna om vad det innebär att följa och lyssna på de regler som finns. Regler gällande sociala normer och de följer av att bryta mot dessa kan då skapa en större följsamhet hos toddlarna. Eller kan det vara så att

toddlaren har lärt sig att undvika konflikter och på sätt anpassat sig till regler och normer? Eller kan det vara på grund utav att tillsägelser från pedagoger kommer omedelbart? Tyvärr kan jag inte svara på dessa frågor eftersom att min studiegrupp ännu inte kan ge mig svar.

Finns det angående valet av pedagogik i den svenska förskolan med ett lågaffektivt bemötande jämfört med den strikta pedagogiken i Schweiz ett samband med de observerade konflikterna? Med detta menar jag att vid ett lågaffektivt bemöttande kan vara relativt komplicerat för toddlaren, även för äldre barn, att anpassa sig till de regler och normer som finns i verksamheten. Hypotesen som jag kan ställa upp angående detta förhållande lyder så här: Svenska förskollärare behöver ha ett striktare sätt att tillsäga toddlare och även till de äldre barnen, dock inte på ett elakt eller otrevligt sätt. Detta för att toddlare ska kunna lära sig att följa regler och normer som finns i verksamheten. Det kan vara att toddlare via ett lågaffektivt bemötande inte lär sig att undvika konflikter. Med att undvika menas inte att toddlarna skulle lära sig att dra sig ur en konflikt utan hur ett förebyggande arbetssätt från förskollärarnas sida behöver se ut. Dock påstår förskollärarna i denna svenska förskola att de känner en tydlig förändring och att barngruppen har blivit lugnare efter att detta arbetssätt har införts. Detta i skillnad till den tidigare arbetsformen där förskollärarna enbart arbetade utifrån ett mera individuellt synsätt om hur barn ska lära sig att följa regler och normer hävdar förskollärare 1 och 2.

Centralt att understryka är att studien visar en högre procentsiffra hos de schweiziska pojkar när det gäller att använda sig av någon form av fysiskt våld som en konflikthanteringsstrategi. Även skillnaden mellan schweiziska pojkar och flickor är signifikant då det inte kunde observeras att flickor slog eller sparkade under konfliktens gång. Hypotesen som kan ställas upp i detta område är att pojkar är mera vinstorienterad och därför använder sig av fysisk våld för att vinna i konflikten jämfört med de svenska pojkarna. Dock behöver jag medge att detta slående inte kan anses som en bra och konstruktiv konfliktstrategi. Därför har jag valt att ingripa i och avsluta konflikten eftersom toddlarna visade ett våldsamt beteende.

Den sista signifikanta skillnaden vilket studien visar är ifall toddlare antingen valde att stå kvar under konfliktens gång eller att dra sig ur och lämna konfliktpartnern. Genom att inga schweiziska toddlare drog sig ur konflikten kan jag ställa upp en likadan hypotes som jag redan tog i samband med ett våldsamt beteende, nämligen att vara vinstorienterad. Om de svenska toddlarna skulle vara vinstorienterade i en lika hög utsträckning som schweiziska toddlare, skulle det då betyda att jag hade observerat svenska toddlare som valde att inte lämna konfliktsituationer.

Jag nämnde redan att i omfattningen av denna studie kan det varken ställas upp en generalisering för dessa två länder och inte heller hur barnen förhåller sig i konfliktsituationer när de blir äldre. För att kunna observera dessa fenomen skulle det för det första behövas en kvantitativ studie där stora delar av de båda länder ingår och deltar. För det andra en långtidsstudie under cirka fem år, eller ännu längre, för att kunna argumentera för sanningen inom barns och ungdomars konfliktbeteende samt konfliktlösningsstrategier. Med hjälp av en långtidsstudie anser jag att det skulle vara möjligt att få relevant datamaterial som behövs för att kunna dra slutsatser om vilket pedagogiskt arbetssätt som gynnar barn i deras konflikthanteringar bäst.

Till sist vill jag avsluta med ett citat som jag anser tydliggör att vuxna människor och framförallt forskollärare och pedagoger inte får underskatta det icke-verbala språket.

Det är inte ovanligt att höra unga föräldrar säga "Nu har vårt barn äntligen börjat prata. Äntligen är hon en människa, nu börjar det bli kul att vara förälder." Det är tråkigt, eftersom ett sådant yttrande kan vara tecken på att föräldrarna tolkar barnets icke-verbala språk slumpartat, enbart utifrån sin kanske bristande intuition. Barnet pratar ändå från födseln. (Askland och Satøen, 2009, s. 289)

Referenslista

- Argyle, M. (2002). *Körpersprache & Kommunikation. Das Handbuch zur nonverbalen Kommunikation*. Paderborn: Junfermann Verlag.
- Askland, L., & Satøen, S. O. (2009). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber AB.
- Brodin, M., & Hylander, I. (1997). *Att bli sig själv*. Stockholm: Liber AB.
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Elvén, B.H., & Edfelt, D. (2017). *Beteendeproblem i förskolan. Om lågaffektiv bemötande*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Fejes, A., & Thornberg, R. (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (red.), *Handbok i kvalitativ analys* (2., utök. Uppl., ss. 16-41). Stockholm: Liber.
- Hantrais, L. (1995). *Comparative research methods*. Department of Sociology, University of Surrey, Guildford GU7 7XH, England.
- Karlsson, M. (2018, 4 april). *Barngruppernas storlek fortsätter att minska*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2018/barngruppernas-storlek-fortsatter-att-minska-1.269013>
- Løkken, G. (2008). *Toddlarkultur: Om ett- och tvååringars sociala umgänge i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Nationalencyklopedin. (2018). *Axiom*. Hämtad från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/axiom>
- Nilsson, B., & Waldemarson, A. K. (2007). *Kommunikation. Samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling, I. (1993). *Barnomsorg för de yngsta- en forskningsöversikt*. Stockholm: Fritzes AB.
- Rizzolatti, G., & Sinigaglia, C. (2008). *Empathie und Spiegelneurone. Die biologische Basis des Mitgeföhls*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Rosenberg, M. B. (2016). *Gewaltfreie Kommunikation. Eine Sprache des Lebens*. Paderborn: Junfermann Verlag.
- Röthle, M. (2006). Mötet med de lekande barnen. I G. Løkken, S. Haugen & M. Röthle (Red.), (2006). *Småbarnspedagogik: Fenomenologiska och estetiska förhållningssätt* (1 uppl., ss. 113-131). Stockholm: Liber.

- Saar, T., & Löfdahl, A. (2016). Om perspektiv på barn, barndom, förskola. I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson & K. Franzén (Red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (1 uppl., ss. 22-30). Stockholm: Liber AB.
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan (rev. 2016)*. Stockholm: Skolverket.
- Specialpedagogiska Skolmyndigheten (2016, 19 januari). *Att möta barn och elever i svåra situationer- att arbeta med problemskapande beteende Del 1* (Videofil). Hämtad från <https://www.spsm.se/studiepaket-npf/moment-4/>
- Thornberg, R. (2013). *Det sociala livet i skolan. Socialpsykologi för lärare*. Stockholm: Liber.
- Van Duijvenvoorde, A. C. K., Zanolie, K., Rombouts, S. A. R. B., Raijmakers, M. E. J., & Crone, E. A. (2008). *Evaluating the negative or valuing the positive? Neural mechanisms supporting feedback – based learning across development*. *The Journal of Neuroscience*, 28(38), 9495-9503.
- Verband Kindertagesstätten der Schweiz KiTaS. (2008). *Kitas- Richtlinien*. Verband Kinderbetreuung Schweiz.
- Vetenskapsrådet. (2000). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning HSFR*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Watzlawick, P., Bavelas, J. B., & Jackson, D. D. (2014). *Pragmatics of human communication. A study of interactional patterns, pathologies and paradoxes*. New York: W.W. Norton & Company.
- Watzlawick, P. (2016). *Man kann nicht nicht kommunizieren*. Bern: Hogrefe Verlag.
- Watzlawick, P. (2017). *Menschliche Kommunikation. Formen, Störungen, Paradoxien*. Bern: Hogrefe Verlag.

Bilaga 1

TILLSTÅND FÖR STUDIEN

Hur använder små barn (1-3 år) det icke- verbala språket för att göra sig förstådd?

Under februari månaden 2018 kommer jag att genomföra en studie om hur småbarn använder det icke- verbala språket (kroppsspråket) under sin vistelsetid på förskolan. Detta sker i samband med min VFU praktik.

Min studie handlar om att observera och beskriva barnens sätt att göra sig förstådd genom det icke- verbala språket. Jag kommer även genomföra denna studie på en barnkrubba nere i Schweiz. Mitt mål med denna studie är att kunna jämföra svenska och schweiziska barn om det finns skillnader eller likheter i hur de använder det icke- verbala språket.

Som verktyg under studien och under datainsamlingen kommer jag enbart använda mig av papper och penna för att genomföra mina observationer. Eftersom barnen inte än har förmågan att tala det verbala språket fullt ut behöver jag fånga deras uttrycksätt med hjälp av att skriva ner det jag ser och hör.

Jag kommer att följa de regler av Vetenskapsrådet som finns kring forskning med barn och vuxna i Sverige som sammanfattas av Vetenskapsrådet *Forskningsetetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*.

Men reglerna innebär kort sammanfattat:

- Barn och förskola kommer att vara anonyma i min studie
- Jag ger alla barn andra namn i alla mina texter
- Allt material som jag samlar kommer att förvaras inlåst och används enbart för min studie
- Jag kommer enbart samtala om min studie med min handledare på förskola och min handledare för examensarbete. Barn anonymiseras vid samtal med examenshandledare
- Deltagande är frivilligt och du/ni har rätt att avbryta medverkan i studien. Om det skulle hända får jag inte redan gjorda observationer av barnet använda.

Vid frågor ställer jag gärna upp för att berätta mer om min studie.

Med vänliga hälsningar
Fabio Bisso

Härmed ger jag tillstånd att min son/dotter får delta i studien om det icke- verbala språket.

Datum

Namnförtydligande

Underskrift av vårdnadshavaren

Bilaga 2

Einwilligung zur Studie

Wie Sie bereits gelesen haben werde ich im Zusammenhang meines Praktikums Studie für meine Bachelorarbeit durchführen. In dieser Studie werde ich mich darauf fokussieren wie junge Kinder im Alter von 1- 3 Jahren nonverbal kommunizieren. Die gleiche Studie werde ich in einer Vorschule in Schweden durchführen. Mein Ziel mit dieser Arbeit wird folgendes sein: Bestehen Unterschiede wie sich kleine Kinder in der Schweiz und in Schweden nonverbal ausdrücken? Falls Unterschiede bestehen, werde ich versuchen aufzudecken woran dies liegen könnte. Da junge Kinder noch keine ausgebildete verbale Sprache haben werde ich mich darauf fokussieren die Eindrücke welche ich sehe und höre einzufangen. Meine Beobachtungen werde ich einzig und allein mit Block und Bleistift niederschreiben.

Im Gesamten verlauf der Studie werden also *KEINE* Videos und *KEINE* Bilder gemacht.

Hiermit versichere ich Ihnen weiteres:

- Sämtliche Namen von Kindern, Geburtstage und die Krippe werden in meiner Bachelorarbeit anonymisiert
- Ich werde gesammelte Informationen von Kindern ausschließlich für meine Arbeit gebrauchen und sie auf keinen Fall Drittpersonen zukommen lassen
- Gesammelte Informationen werde ich im Verlauf der Studie sicher aufbewahren und für Drittpersonen unzugänglich machen
- Alle Information werden nach Beendigung meiner Bachelorarbeit vernichtet
- Das mitmachen an dieser Studie ist freiwillig und Sie haben jederzeit das Recht Ihr mitwirken abzubrechen. Falls dies eintreffen sollte, werde ich bereits gesammelte Informationen nicht in meiner Arbeit verwenden

Falls Sie weitere Fragen zu meiner Studie haben sollten werde ich diese gerne Beantworten.

Freundliche Grüße, Fabio Bisso

Hiermit willige ich ein, daß mein Kind an der Studie teilnehmen darf

Datum

Name

Unterschrift Eltern

Bilaga 3.1.1 Tabell Sverige

Konflikt	Mimik							Gestik							Kroppshållning				Löste toddlaren konflikten?				
	Ögonkontakt	Ögonbryn		Munrörelse	Spänd panna		Rädd	Ledsen	Gråter	Arm		Hand		Huvud		Ben		Spänd	Avspänd	Framåt lutande	Bakåt lutande	Ja	Nej
	arg	förvånad		arg	förvånad				skyddande	slå	peka	Ta tag i	ja	nej	stampa	sparka							
A (P)																							
AA (P)																							
B (P)																							
BB (P)																							
C (P)																							
CC (F)																							
D (P)																							
DD (P)																							
E (P)																							
EE (P)																							
EEE (P)																							
EEEE (F)																							
F (P)																							
FF (P)																							
G (F)																							
GG (F)																							
H (P)																							
HH (P)																							
I (F)																							
II (F)																							
J (P)																							
JJ (P)																							
K (P)																							
KK (P)																							
KKK (F)																							

Tabell kommentar:

- ”A/AA” är en konflikt, ”B/BB” är konflikt, och så vidare
- ”(P)” hänvisar till pojkar, ”(F)” hänvisar till flickor
- De olika färgerna i tabellen valdes för att markera vilka icke-verbala signaler toddlar har använt i konfliktsituationer.

Bilaga 3.1.2 Tabell Sverige

Konflikt	Mimik							Gestik							Kroppshållning				Löste toddleraren konflikten?					
	Ögonkontakt	Ögonbryn		Munrörelse	Spänd panna		Rädd	Ledsen	Gråter	Arm		Hand		Huvud	Ben		Spänd	Avspänd	Framåt lutande	Bakåt lutande	Ja	Nej	Gick iväg	
		arg	förvånad		arg	förvånad				skyddande	slå	peka	Ta tag i	ja	nej	stampa	sparka							
L (P)																								
LL (P)																								
M (P)																								
MM (P)																								
MMM (F)																								
N (P)																								
NN (P)																								
O (P)																								
OO (F)																								
P (F)																								
PP (P)																								
Q (P)																								
QQ (P)																								
QQQ(P)																								
R (F)																								
RR (F)																								
S (F)																								
SS (F)																								
T (F)																								
TT (F)																								
U (P)																								
UU (P)																								
V (F)																								
VV (P)																								
W (P)																								
WW (P)																								
X (F)																								
XX (F)																								
Y (P)																								
YY (P)																								
Z (F)																								
ZZ (P)																								
Å (P)																								
ÅÅ (F)																								
Å (F)																								
ÅÅ (F)																								

Bilaga 3.2.1 Tabell Schweiz

Konflikt	Mimik							Gestik								Kroppshållning				Löste toddleren konflikten?			
	Ögonkontakt	Ögonbryn		Munrörelse	Spänd panna		Rädd	Ledsen	Gråter	Arm		Hand		Huvud		Ben		Spänd	Avspänd	Framåtlutande	Bakåtlutande	Ja	Nej
	arg	förvånad		arg	förvånad				skyddande	slå	peka	Ta tag i	ja	nej	stampa	sparka							
A (P)																							
AA (F)																							
B (F)																							
BB (P)																							
C (P)																							
CC (F)																							
D (P)																							
DD (P)																							
E (P)																							
EE (P)																							
EEE (P)																							
F (P)																							
FF (F)																							
G (P)																							
GG (F)																							
H (P)																							
HH (P)																							
I (P)																							
II (P)																							
J (P)																							
JJ (P)																							

Bilaga 3.3 Resultat

(Alla siffror ska läsas i procent)

Konflikt	Mimik														Gestik										Kroppshållning						Löstes konflikten?																	
	Ögonkontakt		Ögonbryn				Munrörelse		Spänd panna		Rädd		Ledsen		Gråter		Arm		Hand		Huvud		Ben		Spänd		Avspänd		Framåt lutande		Bakåt lutande		Ja		Nej	Gick iväg												
	P	F	arg	förvånad	arg	förvånad	arg	förvånad	skeddande	slå	peka	Ta tag i	ja	nej	stampa	sparka	Spänd	Avspänd	Framåt lutande	Bakåt lutande	Ja	Nej	Gick iväg																									
Sverige 28 konflikter	88,5		52,4		27,8		22,9		40,9		29,5		16,3		22,9		19,6		26,6		24,5		13,1		26,2		3,2		29,5		3,2		3,2		55,7		21,3		22,9		13,1		36		57,3	14,7		
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F						
	92,1	82,6	50	43,4	31,5	21,7	3,5	8,6	42,1	39,1	39,4	13	15,7	21,7	18,4	30,4	15,7	26	23,6	30,4	21	30,4	18,4	4,3	23,6	30,4	5,2	0	21	43,4	2,6	4,3	0	8,6	57,8	52,1	21	21,7	28,9	13	13,1	13	39,4	30,4	50	69,5	15,7	13
Schweiz 11 konflikter	95,2		52,3		33,3		0		47,6		38		0		19		9,5		4,7		42,8		0		42,8		0		14,2		4,7		4,7		61,9		33,3		14,2		9,5		23,8		76,1	0		
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F				
	93,7	100	62,5	20	31,2	40	0	0	56,2	20	37,5	40	0	0	12,5	40	6,2	20	0	20	56,2	0	0	0	50	20	0	0	6,2	40	0	20	6,2	0	68,7	40	31,2	40	18,7	0	6,2	20	25	20	75	80	0	0